

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ЗБІРНИК
наукових статей
студентів та викладачів
відділення перекладу,
присвячений 155 річчю
Одеського національного університету
імені І.І.Мечникова
та 80 річчю факультету РГФ

Одеса – 2020

*Друкується за рішенням Вченої ради
факультету РГФ
Протокол № 3 від 19 листопада 2019 р.*

Відповідальний редактор:

к.ф.н., доцент ЯРОВЕНКО Л.С.

Редакційна колегія:

д.ф.н., професор МАТУЗКОВА О.П.

к.ф.н., доцент БОЛДИРЄВА А.Є.

к.ф.н., доцент ГРИНЬКО О.С.

к.ф.н., доцент ЄРЬОМЕНКО С.В.

к.ф.н., доцент КИРИЛОВА М.Д.

ПЕРЕДМОВА

Даний збірник наукових статей студентів та викладачів відділення перекладу присвячено загальним та окремим аспектам теорії і практики перекладу. Він містить систематичний виклад сучасних поглядів на основні проблеми перекладу та науки про переклад. На багатому фактичному матеріалі розкриваються закономірності процесу перекладу, способи вирішення конкретних перекладацьких завдань; висвітлюються семантичні, стилістичні проблеми перекладу; розглядаються умови забезпечення його представленості.

Мета збірника – ввести студента в складний і все ще недостатньо досліджений світ теорії та практики перекладу. Автори будуть вважати своє завдання виконаним, якщо цей збірник допоможе нинішнім студентам, слухачам курсів з теорії та практики перекладу побачити і глибше зрозуміти коло питань, пов'язаних з проблемами перекладу як особливого виду людської діяльності.

ЦІННОСТІ ШЛЮБУ В БРИТАНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ

Сім'я – одна з найважливіших форм організації життя людей, яка спирається на шлюбний союз. Вона має фундаментальне значення як для кожного окремого індивіда, так і для суспільства загалом. Саме у родині виховуються моральні та духовні цінності у підростаючому поколінні. Система цінностей і особливості національної культури, які формуються у родині, знаходять своє втілення у мові, і перш за все у фразеології. Фразеологізми, у свою чергу, є своєрідним джерелом знань про лінгвокультуру народу.

Звернення в рамках даної статті до вивчення цінностей шлюбу в британській фразеології кризь призму лінгвокультурології вважаємо тому **актуальним** та науково-обґрунтованим. **Актуальність** теми дослідження також визначається розширенням кола наукових інтересів українських учених, еволюцією лінгвокультурології як самостійної наукової парадигми соціогуманітарного знання. Інтерес сучасної української лінгвокультурології до вивчення проблем взаємодії мови, культури та когніції в сучасній життєдіяльності суспільства також пояснюють актуальність вибору теми статті. Сьогодні як ніколи важливою виявляється потреба в аналізі базових складників лінгвокультурних спільнот, взаємопереплетених у сучасному динамічному лінгвокультурному просторі. Дослідження мовних особливостей відображення цінностей шлюбу в британській фразеології є проблемою новою і не опрацьованою ні в теоретико-методологічному, ні в прикладному аспектах, що увиразнює актуальність проблематики дослідження.

Метою роботи є системний аналіз цінностей та антицінностей шлюбу в британській фразеології кризь призму лінгвокультурології.

Матеріалом дослідження слугували 136 англійських фразеологізмів на позначення шлюбу від літери А до літери Z з «Англо-російського фразеологічного словника» О.В. Куніна, до складу якого входить близько 20 000 фразеологічних одиниць.

Теоретико-методологічну основу даного дослідження становлять наукові роботи авторитетних мовознавців: М. Ф. Аліференко, В.В. Виноградова, М.Л. Ковшової, Ж.В. Кранобаєвої-Чорної, О.В. Куніна, О.П. Матузкової, О.С. Селіванової та В.Д. Ужченко.

Незважаючи на поширене використання в лінгвістиці поняття «фразеологізм», питання визначення, систематизації та типології цих мовних знаків залишаються переважно дискусійними. Проаналізувавши визначення фразеологізму Л.Л. Нелюбіна, О.С. Куніна, М.М. Шанського, О.С. Селіванової, В.В. Виноградова та інших, за робоче було прийнято визначення дослідника В.Д. Ужченка, який трактує фразеологізми як «надслівні, семантично цілісні, відносно стійкі (з допуском варіативності),

відтворювані й переважно експресивні одиниці, які виконують характеризуючу-номінативну функцію» [див.3,17].

У нашій роботі фразеологізми розглядаються у лінгвокультурно-аксіологічному аспекті, отже на другому етапі було перш за все розглянуто питання лінгвокультурології як науки та її основних понять (В.А. Маслова, В.В. Воробйов, В.М. Телія, О.П. Матузкова, М. Л. Ковшова). Лінгвокультурологія сформувалася як самостійний лінгвістичний напрямок у 90-ті роки ХХ століття і ввібрала в себе досвід багатьох інших наукових дисциплін, таких як психологія, культурна психологія, культурна філософія, психолінгвістика, етнолінгвістика, лінгвокраїнознавство та багато інших. Лінгвокультурологія, ґрунтуючись на різних лінгвістичних науках, має, в порівнянні з ними, свою специфіку і власний інтегративний фокус розглядання проблеми крізь призму «мова, культура, свідомість».

На даному етапі дослідження спираємося на роботи О.П. Матузкової, яка характеризує лінгвокультурологію як: «розділ мовознавства інтеграційного характеру, що знаходиться у фінальній стадії самовизначення як самостійна лінгвістична дисципліна, що вивчає мову як феномен культури та культуру як феномен, що здебільшого створюється мовою, у їх тісному взаємозв'язку з індивідуальною та колективною свідомістю» [5, 179].

Розглядаючи фразеологічні одиниці крізь призму лінгвокультурології, М.Л. Ковшова називає фразеологізм особливим знаком мови, який зароджується на перетині мови та культури, та стверджує, що в його семантику «вплетена» або культурна семантика, або культурна конотація, що створюється відношенням фразеологізму до предметної області культури. Тобто фразеологізм виконує як мовну, так і культурну функцію. Він не просто образно передає інформацію про світ, а також транслює культурний сенс, стереотипи, уявлення тощо [1,69]. В свою чергу В.Д. Ужченко разом з Д. В. Ужченко акцентують увагу на ознаку «культурний код», зазначаючи, що «в інтегрованому змісті фразеологізмів слова-компоненти втрачають буквальну семантику і позначають культурні коди – характеричний, поведінковий, духовний, моральний» [3, 43].

У дослідженні аксіологічного аспекту фразеологізмів на позначення шлюбу ми спиралися на праці Ж.В. Карабаєвої-Чорної. Науковиця зазначає, що ціннісна картина світу функціонує в межах національно-мовної картини світу і виконує функцію джерела знань про національний характер і менталітет через систему цінностей. Вагомою для нашого дослідження є теза, що «цінність є лінгвофілософською та лінгвокультурологічною категорією, що характеризується значущістю та біполярністю, і якої притаманне обов'язкове апелювання «цінність – нецінність». Вагоме місце у лінгвокультурно-аксіологічному аспекті, на думку науковця, займають «ключові слова» ціннісного архіву лінгвокультури – слова, які в процесах номінації закріплюють за собою поняття цінності / антицінності. Особливо це демонструють фразеологізми через свою стійкість [див.2].

Розглянувши основні теоретичні питання з проблематики дослідження, перейдемо до прикладних аспектів нашої наукової праці.

Британська родина є нуклеарною і складається з одного чи двох батьків, які живуть разом з дітьми [7, 173]. Дана родина ніяким чином не ізольована від інших родичів. Але, як вказує Джеймс О'Дріскол, для британців не характерно, щоб в одному будинку проживали декілька поколінь, тому середня кількість людей, яка живе в одному помешканні нижча, аніж у Європі [7,48]. На сьогоднішній день люди менше переймаються формальністю шлюбу, тому наразі часто замість «чоловік», «дружина», «хлопець» чи «подруга» використовують слово «партнер», тим самим уникають ознак шлюбу. Але сім'я та шлюб досі складає життєву основу для більшості людей [7, 48].

Культурні норми визначають дії учасників шлюбу, як під час самої церемонії, так і задовго до її початку та навіть після завершення. Згідно з цим, Ж.В. Карабаєва-Чорна у своїй монографії «Лінгвофраземна аксіологія» виділяє етапи українського весілля-шлюбу. Беручи за основу її класифікацію, нами було проаналізовано 136 фразеологізмів та виділено 8 етапів британського шлюбу-весілля :

- 1. Очікування шлюбу :** *The age of consent - брачний возраст.; A bachelor wife – жена, существующая только в воображении; мечта холостяка.*
- 2. Залицання та сватання.** Сватання постає важливим елементом майбутнього весілля, адже саме даному етапі чоловік освідчується, робить пропозицію дівчини. Даний етап представлений наступними фразеологізмами: *Ask for lady's hand – просить руки; Offer somebody's hand (heart) – сделать предложение руки и сердца.* Ми звернули увагу, що у фразеологізмах відображено те, що просять саме руку (*hand*), а роблять пропозицію руки та серця (*hand and heart*), тобто пропонують не тільки фізичну допомогу, а й власні почуття.
- 3. Згода на шлюб.** У британської фразеології показано, що, дівчина віддає серце, а хлопець завойовує руку: *Win one's hand – завоевать сердце; дать согласие на брак; Give one's heart – отдать сердце.* Також важливим етапом для британського весілля, який реалізовується після отримання згоди на шлюб, постає призначення дати весілля: *Name the day – назначить жениху день свадьбы; дать согласие на брак.* Традиційно саме дівчина та її родичі призначали дату весілля.
- 4. Відмова від шлюбу.** Даний етап представлений у британській фразеології у двох варіантах. В першому дівчина відмовляється від пропозиції: *get one's walking(-)orders (get the air, ax, bounce, gate, mitten, push, sack) – получить отказ; остаться с носом (о женихе).* Даний фразеологізм має безліч варіацій, що свідчить про частотність його використання. В іншому випадку фразеологія демонструє, що хлопець порушує свою обіцянку: *A breach of promise – нарушит обещание жениться.* Даний фразеологізм представлений лише в одному варіанті, тому можна зробити висновок, що хлопці нечасто порушували обіцянку одружитися.
- 5. Взяти шлюб.** У британській фразеології яскраво виражено святість шлюбу: *Ask the banns – три раза оглашать в церкви имена вступающих в брак; Forbid banns – возражать против заключения брака.*

6. Різновиди шлюбу. У фразеології поряд з традиційним шлюбом (шлюбом за взаємною згодою, основою якого є кохання) відображаються й альтернативні різновиди, які у свою чергу ставлять під загрозу та змінюють характерні подружні цінності. У британській фразеології зафіксовані такі види шлюбу:

- Нерівний, морганатичний: *A left-hand(ed) marriage* – *морганатический брак*;
- Таємний, без вінчання в церкві: *A Scotch marriage* – *шотландський брак, брак без соблюдения формальностей (путем объявления себя мужем и женой в присутствии свидетелей)*;
- Шлюб за розрахунком: *Marry money* – *жениться на деньгах, на богатой; выйти замуж за богатство*;
- Шлюб між кровними родичами: *Cross marriage* – *брак, заключенный между братьями и сестрами*;
- Шлюб з представником королівської, аристократичної родини: *Marry into the purple* – *вступить в брак с отпрыском королевской или аристократической семьи*.

7. Розірвати шлюб. Даний етап не є поширеним у британської фразеології: *Decree (order, rule) nisi* – *юр. судебное постановление (особ. решение о расторжении брака вступает в силу с определенного срока)*.

8. Не вступити у шлюбні відносини. Британська фразеологія відображає ставлення суспільства до дівчат, які так і не вступили у шлюбні відносини: *Be on the shelf* – *остатиться старой девой*.

Результати дослідження стисло подаємо в таблиці №1.

Таблиця 1
Етапи шлюбу в британській фразеології

Етапи шлюбу	Кількість	Відсоток %
1.Очікування шлюбу	7	5,2
2.Залицяння та сватання	13	9,6
3.Згода на шлюб	11	8,2
4.Відмова від шлюбу	2	1,5
5.Взяти шлюб	76	56,3
6.Різновиди шлюбу	17	12,6
7.Розірвати шлюб	6	4,4
8.Не вступати у шлюбні відносини	3	2,2
Всього	136	100

Результати продемонстровані у таблиці показують, що найбільше фразеологізмів відноситься до етапу «Взяти у шлюб» (56,3%): *the union of two hearts; tie the marriage knot*. Наступна найбільша кількість відноситься до етапу «Різновидів шлюбу» (12,6%): *a bread-and cheese marriage; marry into the purple*. Найменше фразеологізмів представлено на етапах «Відмова від шлюбу» (1,5%), який нараховує тільки два фразеологізми: *a breach of*

promise; get one's walking(-)orders та «Не вступати у шлюбні відносини» (2,2%): *be on the shelf; a bachelor girl*.

Для визначення лінгвокультурологічної цінності британського шлюбу, відображеної у фразеології, було виокремлено 7 груп подружніх цінностей/антицінностей на основі найчисленнішого етапу «Взяти шлюб».

1. Цінність «друга половинка». Подружня пара сприймається, як одне ціле, тому відношення до кожного з партнерів шанобливе. Дана цінність представлена у британській фразеології: *One's better half* – *дражайшая половина, жена*. Вважаємо потрібним звернути увагу, що у фразеології представлена і нерівність партнерів у шлюбі, що реалізує таку **антицінність як нерівність партнерів у шлюбі**. Так у британців жінка, яка намагалася взяти владу у свої руки сприймалася негативно, що підтверджується такою фразеологічною одиницею: *The grace mare* – *женщина, держащая своего мужа под каблучком*.

2. Цінність «щастя подружнього життя» у британській фразеології виражена такими щасливими моментами як народження дитини, злагода в родині, підтримання домашнього вогнища: *Happy event* – *счастливое событие, рождение ребенка (особенно первого)*; *Keep the home fire burning* – «*поддерживать огонь в семейном очаге*», *сохранить семью*. Фразеологізми також демонструють нещастя подружнього життя у нещасливому шлюбі, у якому немає кохання, таким чином увиразнюється **антицінність: нещастя подружнього життя**: *Catch (marry) somebody on rebound* – *жениться, выйти замуж с горя, от несчастливой любви*.

3. Цінність «вірність родині» представлена як вірність, що заснована на справжньому коханні: *True-love knot* – «*узел верности*» (*символ преданности и любви*). Виокремлена цінність також має свій антипод – **антицінність порушення подружньої вірності (зрада)**, але вона представлена виключно одним фразеологізмом: *Defile (violate) marriage* – *нарушить супружескую верность*.

4. Цінність «родинні реліквії» у фразеології відображає речі, які в першу чергу пов'язані з домом, нагадують про минуле. Саме реліквії передають історію предків: *Household goods* – *семейные ценности*.

5. Цінність «зберігання сімейних таємниць» у фразеології полягає у тому, щоб тримати свої родинні таємниці та не викривати родинні недоліки, а також не привертати до своєї родини увагу: *A skelton in the closet (family skelton)* – *семейная тайна*. **Антицінність «розголошування сімейних таємниць»** демонструє протилежне відношення до цінності: *Wash one's dirty linen in public* – *выносит ссоры из избы*.

6. Цінність «тривалість шлюбу»: *Darby and Joan* – *старая супружеская пара*.

7. Цінність «подружні свята» представлена фразеологізмами, які позначають ювілей та день весілля: *The diamond wedding* – *бриллиантовая свадьба (60 лет)*.

Отже, виділивши та проаналізувавши кожну з груп цінностей та антицінностей, можемо представити співвідношення цінностей та антицінностей у британській фразеології у вигляді таблиці №2.

Таблиця 2
Цінності та антицінності подружнього життя у британській фразеології

Цінність	Відсоток %	Антицінність	Відсоток %
1. Друга половина	15,2%	Нерівність партнерів у шлюбі	10,9%
2. Щасття подружнього життя	21,7%	Нещасття подружнього життя	13%
3. Вірність родині	2,2%	Порушення подружньої вірності	2,2%
4. Родинні реліквії	6,5%	—	
5. Зберігання сімейних таємниць	6,5%	Розголошування сімейних таємниць	4,4%
6. Тривалість шлюбу	2,2%	—	
7. Подружні свята	15,2%	—	
Всього	69,5%		30,5%

У британській фразеології найчисленнішою групою цінностей у нашому дослідженні є цінність *«Щасття подружнього життя»* (21,7%). В той же час антицінність *«Нещасття подружнього життя»* представлена 13%. Наступна найбільша ціннісна група – *«Друга половина»* (15,2%) також збалансована антицінністю *«Нерівність партнерів у шлюбі»* (10,9%). У фразеології також представлена група з однаковою кількістю цінностей та антицінностей подружнього життя – *«Вірність родині»* (2,2%) та *«Порушення подружньої вірності»* (2,2%).

У досліджуваній британській фразеології також було виявлено три групи цінностей з восьми, які зовсім не мали антицінностей, тому кваліфікуємо їх як **абсолютні цінності** подружнього життя. До таких цінностей належать: *подружні свята* (15,2%), *родинні реліквії* (6,5%), *тривалість шлюбу* (2,2%). Як бачимо, найбільша кількість фразеологізмів на позначення абсолютних цінностей відноситься до групи *«Подружні свята»* (15,2%). Фразеологізми даної групи представлені ювілеями подружнього життя, тобто демонструють кількість років проведених у шлюбі.

Представлені вище результати дослідження дали змогу сформуванню базовий лінгвокультурний та ціннісний портрет британського весілля-шлюбу крізь фразеологію. Беручи до уваги показники у віокремлених ціннісних групах, слід зазначити, що ні в одній з ціннісних груп антицінності не домінували над цінностями. Варто також наголосити, що під час дослідження було виявлено три групи цінностей, які не мали антицінностей взагалі. Саме

подані результати дають змогу стверджувати про лінгвокультурну цінність британського шлюбу.

Перспективою даного дослідження є подальше вивчення особливостей британської фразеології на позначення шлюбу крізь призму лінгвокультури та порівняння його висновків з українською, що стане в нагоді як філологам, перекладачам, так і культурологам і історикам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковшова М.Л. Лингвокультурологический метод во фразеологии: Коды культуры. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. – 456 с.
2. Краснобаева-Чорна Ж. В. Онімія ціннісної картини світу (на матеріалі української, російської, англійської та німецької фраземіки) // Записки з українського мовознавства. - 2017. - Вип. 24(1). - С. 67-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2017_24%281%29_10
3. Краснобаева-Чорна Ж.В. Лінгвофраземна аксіологія: парадигмально-категорійний вимір: монографія / Ж.В. Краснобаева-Чорна. – 2-е вид., випр. і доп. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 416 с.
4. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учеб. Пособие для студ. вузов. – М.: Academia, 2001. – 204с.
5. Матузкова Е.П. Идентичность и лингвокультура: методология изучения: монографія – Одесса: Издательство КП ОГТ, 2014. – 333 с.
6. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови [Текст] : навч. посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.
7. O'Driscoll J. Britain for learners of English. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 224 p.
8. Longman Dictionary of English Language and Culture : Third edition, updated reprint. – London : Pearson Education Limited, 2001. –1568с.
9. Кунин А.В. Большой англо-русский фразеологический словарь. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Русский язык, 1984. – 944 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

Незважаючи на відносно молодий вік перекладознавства як науки, нині існує безліч робіт, присвячених перекладацьким трансформаціям. Але слід зазначити, що фахівці в області теорії перекладу так до сих пір і не прийшли до спільної думки щодо самої суті поняття трансформації. Тому й існує багато видів класифікацій, що істотно відрізняються одна від одної. Це питання розглядали багато науковців. Зокрема, Л.С.Бархударов, створюючи свою класифікацію, зазначив, що такий поділ трансформацій є значною мірою умовним [1].

За словами В. Г. Гака, типологічна класифікація всіх можливих мовних перетворень може допомогти перекладачеві. Класифікація вирішує одразу декілька завдань: надати перекладачеві засоби, здатні виразити дане значення; виправдити існуючу практику перекладу, оскільки в своїй роботі перекладачі застосовують трансформації, іноді вельми складні [2, 69].

А. Д. Швейцер в свою чергу вважав, що термін трансформація має перш за все метафоричний сенс [4, 118].

При вивченні перекладу твору Маргарет Етвуд “Оповідь служниці”, виконаного Оленою Оксєнич було знайдено безліч прикладів застосування лексичних перекладацьких трансформацій.

Перекладацькі трансформації — це спосіб перекладу, до якого може звертатися перекладач у випадку, коли словникова відповідність відсутня або неможлива для використання за умовами контексту.

На основі класифікації В. Н. Комісарова був проаналізований роман Маргарет Етвуд “Оповідь служниці” та його переклад українською.

В. Н. Комісаров розділяє трансформації на лексичні, граматичні та лексико-граматичні. До лексичних він відносить перекладацьке транскрибування і транслітерацію, калькування та лексико-семантичні заміни (конкретизацію, генералізацію, модуляцію) [3, 172].

Транскрипція і транслітерація є способами перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою літер МП. При транскрипції відтворюється звукова форма іншомовного слова, а при транслітерації його графічна форма.

При перекладі антропонімів частіше застосовувалась транслітерація. Прикладами застосування транслітерації можуть слугувати переклади таких власних назв: *Alma* — *Алма*, *Janine* — *Джанін*, *Dolores* — *Долорес*, *Rita* — *Рита*, *Cora* — *Кора*, *Martha* — *Марфа*.

Цікавим є переклад імен *Humphrey Bogart* та *Katherine Hepburn*, яку згідно найсучаснішим правилам транскрибування О. Оксєнич переклала як *Гамфрі Богарт* і *Кетрін Генберн*, хоча в кінці ХХ століття перекладачі запропонували би варіант — *Хамфрі Богарт* і *Кетрін Хєнберн*.

Перекладач вдається до транслітерації у випадку вигаданих автором книги слів, наприклад: *Behemoth* — Бегемот, *CompuDoc* — Компудок.

Назви місцевостей, населених пунктів, тобто топоніми, О. Оксеніч перекладала за допомогою транслітерації: *Detroit* — Детройт, *San Andreas* — Сан Андреас.

Транскрипція при передачі імен людей застосовується рідше в українській мові, але приклади її використання можна знайти у творі: *Lydia* — Лідія, *Serena Joy* — Серена Джой, *Nick* — Нік, *Luke* — Люк, *Moirra* — Мойра.

Перекладаючи назви журналів чи якихось пам'ятних днів, автор використовує транскрипцію: *Time* — Тайм, *Newsweek* — Ньюзвік, *Mayday* — Мейдей.

Калькування — це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин — морфем або слів (у випадку стійких словосполучень) їх лексичними відповідниками в МП [3, 174].

Перекладач вдається до застосування кальок, які не порушують норми вживання і сполучуваності слів в українській мові. Наприклад: *Agent Orange* — Агент Оранж, *Blue Hills* — Сині Пагорби, *Birthmobile* — Родомобіль, *Unbaby* — Не-дитя, *Pink Pearl* — Рожева перлина.

Конкретизацією В. Н. Комісаров називає заміну слова або словосполучення ВМ з більш широким предметно-логічним значенням словом і словосполученням МП з більш вузьким значенням [3, 174].

Конкретизація доволі часто зустрічається при перекладі дієслів говоріння, таких як: *to say*. Тому що для української мови природньо використання слів автора, які вводять пряму мову, з більш конкретним, звуженим значенням.

Дуже часто перекладач звужувала значення дієслова *to say* словами “відповідати” та “питати”. Оскільки для літературної норми української мови це більш звично та загально вживано. Наприклад:

Yes, I say. Relief goes through me. — Так, — **відповідаю**, і мене охоплює полегшення.

“No,” I say. — Ні, — **відповідаю** я.

Go to the Colonies, Rita said. They have the choice. — Поїхала б у Колонії, — **відповіла** Рита. — Вони мають вибір [6, 23].

В деяких випадках перекладач обирає слова з вужчим значенням, щоб надати реченню виразність.

Me too, I say. — Мені теж, — **підтримую** я [6, 71].

Для української мови типово більш чітко розуміння агента дії.

The nurse records our names and the numbers from our passes on the CompuDoc, to see if we are who we are supposed to be. — **Медбрат** вводить наші імена та номери перепусток у Компудок, перевіряє, чи справді ми ті, хто потрібен [6, 59].

В англійському варіанті незрозуміло жінка або чоловік виконали дію, а, перекладаючи на українську, необхідно уточнення хто це був. Тому й перекладач, знаючи, що в даній книзі по сюжету жінки не могли більше

займати такі посади, робить єдино правильний вибір, уточнюючи, що це був “медбрат”, а не “медсестра”.

Трапляються й випадки конкретизації певних частин тіла. Перекладач застосовує вужчі значення слів, оскільки вони зрозуміліші українському читачеві та більш жививані.

His hand's on my shoulder now, held still, heavy, pressing down on me like warm lead. — Його долоня вже на моєму плечі, важка, нерухома, тисне, немов теплий свинець [6, 93].

I ease off, I don't want to smother her, instead I curl myself around her, keeping my hand over her mouth. — Натомість я скручуюся навколо неї, кладу долоню на її рот [6, 72].

Як ми бачимо з останнього прикладу, слово “hand” замінили словом з конкретнішим значенням “долоня”, тому що зрозуміло, яку саме частину руки поклали, але, переклавши без допомоги конкретизації, речення не звучало б так природньо українською.

He puts his hand on my arm, pulls me against him, his mouth on mine, what else comes from such denial? — Він кладе руку мені на плече, притягує до себе, його рот на моїх губах, що це може вийти з такого заперечення? [6, 93]

В даному реченні можна помітити одразу дві конкретизації частин тіла. По-перше, замінено слово “arm” більш конкретною частиною тіла, так би мовити його складовою, словом “плече”. По-друге, перекладач хоч і залишив без перетворень слово “mouth” спочатку, але після цього застосував слово з вужчим значенням “губах”. Це рішення є єдино правильним, котре вимагало творчого підходу з боку перекладача.

A sitting room in which I never sit, but stand or kneel only. — Мені немає кого вітати в цій кімнаті, там можна хіба що стати скраю чи схилити коліна [6, 15].

Конкретизуючи значення дієслова “стати”, речення набуває яскравішого забарвлення. Така конкретизація підсилює значення слова.

Можна зустріти і конкретизацію предметів одягу, але це є тільки вибором перекладача.

I can feel her shoes, on my own feet. — Я можу відчутти її сандалі на своїх ногах [6, 35].

На думку В. Н. Комісарова, генералізація — це заміна одиниці ВМ, котра має більш вузьке значення, одиницею МП з більш широким значенням, тобто перетворення, зворотне конкретизації [6, 176].

Інкили частини тіла навпаки генералізуються, а не конкретизуються. Це можна помітити у прикладі зі словом “foot”, що перекладається як “стопа”, але перекладач не використовує цей переклад, він обирає слово з ширшим значенням: “нога”. Необхідність такої заміни пояснюється недоречністю точного анатомічного позначення в українському художньому тексті, де такі слова, як *hand* і *arm*, *foot* і *leg* перекладаються більш широкими поняттями: рука, нога. Читач, звичайно, нічого не втрачає від такої генералізації.

Perhaps she's sewing, in the sitting room, with her left foot on the footstool,

because of her arthritis. — Можливо, *ишс* у вітальні, поставивши ліву *ногу* на ослінчик для ніг через свій *артрит* [6, 23].

Схожа ситуація з заміною слова “тулуб” на більш ширше значення “тіло”:

He deals with a torso only. — Він має справу лише з *тілом* [6, 59].

Тому що українською дуже дивно та нелітературно звучав би переклад: Він має справу лише з тулубом.

У наступних реченнях можна помітити, що перекладач не захотів використовувати прямий переклад слова, тому й застосував генералізацію, оскільки цього вимагала логіка побудови думки.

She may be biting her thumbnails. — Можливо, *гризе нігті* [6, 101].

Перекладач не уточнював, що нігті були саме на великих пальцях.

His manner is mild, his hands large, with thick fingers and acquisitive thumbs, his blue eyes uncommunicative, falsely innocuous. — У нього *м'які манери, великі долоні з товстими і заgreбуцими пальцями, блакитні очі відлюдькуваті, вдають безвинність* [6, 81].

Тут така сама ситуація: замість перекладу “великі пальці” перекладач використовує просто “пальці”. Також у даному реченні можна помітити і конкретизацію: “*hands*” перекладаються не як руки, а саме як долоні. Тобто в деяких реченнях можуть бути одночасно використані протилежні трансформації.

Інший випадок з конкретизацією і генералізацією в одному реченні:

Tonight, however, she doesn't even get that, because before Serena Joy can speak he steps forward into the room anyway. — Однак *сьогодні* Серена Джой не отримувє і цього, бо *перш ніж вона встигає мовити хоч слово*, Командор *усе одно заходить до кімнати* [6, 81].

Генералізація спостерігається в перекладі слова “*Tonight*” як “сьогодні” замість “сьогодні ввечері”, а конкретизація спостерігається в заміні дієслова говоріння “*speak*” словосполученням з вужчим значенням “мовити хоч слово”.

В деяких випадках слово може бути замінено відповідністю з ширшим значенням з позитивним або негативним забарвленням. Наприклад:

Thinking can hurt your chances, and I intend to last. — *Думки можуть вплинути на мої шанси, а я маю намір протриматись якомога довше* [6, 14].

Слово “*hurt*” перекладається як “вразити”, що несе негативну конотацію, а перекладач вирішує замінити його дієсловом “вплинути”, яке має нейтральне значення.

Можна помітити генералізацію у випадках з дієсловами сенсорного сприйняття:

She prods the chicken, flexes a wing, pokes a finger into the cavity, fishes out the giblets. — Вона *мацає* курку, *відтягує* крило, *тицає* пальцем у порожнину, *втягає* тельбухи [6, 49].

A cold finger, rubber-clad and jellied, slides into me, I am poked and prodded — *Холодний палець, зтягнутий гумою, змащений, ковцає всередину мене, мацає, пхач* [6, 59].

*My breasts are **fingered** in their turn, a search for ripeness, rot. — Тенер він мацає мої груди, шукає стиглості, гнилому* [6, 60].

В прикладах, наведених вище, ми бачимо, що слова з більш конкретним значенням замінені нейтральним “мацати”. Але треба мати на увазі, що дієслово “*prod*” означає не просто доторкатись до чогось, а саме колоти, дієслово “*poke*” означає “тикати”, а “*finger*” не просто “мацати” або “торкатись”, а саме за допомогою пальців. Та на думку перекладача такі подробиці не є виправданими.

Виділяючи модуляцію як лексичну трансформацію, В.Н.Комісаров дає їй таке визначення: “Модуляцією називається заміна слова або словосполучення ВМ одиницею ПМ, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці” [3, 177].

*Sometimes I can hear her **pacing back and forth**, a heavy step and then a light one, and the soft tap of her cane on the dusty-rose carpet. — Іноді я чую, як вона міряє кімнату кроками: важкий крок, за ним легкий, і м'яке постукування цінка по килиму кольору трипалої тилом троянди* [6, 15].

У поданому реченні перекладач відтворює словосполучення *pacing back and forth* як міряти кімнату кроками. Тобто процес замінений наслідком. Вона ходила туди-назад, через те й міряла кімнату кроками.

*But a chair, sunlight, flowers: **these are not to be dismissed**. — Але смілець, сонячне світло, квіти — цього у нас не забрати* [6, 13].

Один із типових прикладів модуляції — заміна процесу його наслідком.

*There is **push and shove**, these days, over such toeholds. — Нуні за такі дрібниці постійно чіпляються* [6, 19].

У наведеному прикладі використаний прийом смислового розвитку, тобто заміна процесу його наслідком: *There is push and shove* — стусани і поштовхи, значить «за них чіпляються».

No call to shoot her. — Навіщо було в неї стріляти? [6, 26]

В даному випадку спостерігається заміна причини її наслідком. Дослівний переклад українською не передав би так доречно сенс.

Перекладач використовує модуляцію, щоб художньо та естетично адаптувати твір до читача мови перекладу, замінюючи не лише окремі слова та вирази, а й цілі речення.

Проаналізувавши текст та зробивши суцільну вибірку, ми підсумували, що найчастіше серед лексичних трансформацій перекладач на українську мову використовував генералізацію (31 приклад – 32,29%) та конкретизацію (30 прикладів – 31,25%) через норму української мови: є усталені колокації, перекладачу доводиться беззаперечно слідувати цим нормам. Слід зазначити, що транслітерація (14 прикладів – 14,58%), наприклад, більш типова для української мови, ніж транскрипція (9 прикладів – 9,38%). Прийоми калькування (5 прикладів — 5,21%) та модуляції (7 прикладів — 7,29%) були використані найменше всього.

Для того щоб правильно застосовувати найбільш ефективні перекладацькі трансформації необхідно, щоб перекладач однаково добре володів як вихідною, так і мовою перекладу. Наскільки правильно і вміло

перекладач використовує перекладацькі трансформації буде залежати наше розуміння тексту перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории переводов. - М., "Международные отношения", 1975. — 240 с.
2. Гак В. Г. Типология контекстуальных языковых преобразований при переводе // Текст и перевод. — М.: Наука, 1988. — 63-75 с.
3. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. - М.: Высш. шк., 1990. — 253 с.
4. Швейцер, А.Д. Текст и перевод. - М., 1988. - 164 с.
5. Margaret Atwood. The Handmaid's Tale. O. W. Toad Ltd, 1985. - 236 с. - Режимдоступу:
<https://1.cdn.edl.io/rOZeEolzqLA5h7b4cDX6aDEBZuJXyRRW0YD6o0ns1BB0gpbC.pdf>
6. *Маргарет* Етвуд. Оповідь служниці. Х., 2017. - 272 с. - Режим доступу:
http://shron1.chtyvo.org.ua/Etvud_Marharet/Opovid_Sluzhnytsi.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ КІНОФІЛЬМІВ 2018 РОКУ ВИПУСКУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА РОСІЙСЬКУ МОВУ

У ХХІ столітті кіно набуло масової популярності, кожного року випускаються сотні фільмів, їх велике різноманіття жанрів говорить про те, що кожен з них розрахований на свого глядача. Більшість з цих фільмів – англомовні та походять з Голівуду, саме вони і набувають шаленої популярності у всьому світі, а тому й виникає потреба в перекладі.

Одним із найважливіших завдань для перекладача у цьому процесі є правильна передача заголовку, адже потенційний глядач в першу чергу звертає увагу на те, що його цікавить, а назва – це орієнтир при виборі кінофільму. Назва є запорукою успіху кінострічки, тому, чим вдаліше виконаний її переклад, тим ефективніше протікає її сприйняття в іншомовному суспільстві. З цього випливає, що, щоб правильно перекласти заголовок, важливо не лише досконально знати іноземну та рідну мови, але й володіти екстралінгвістичними знаннями та творчими навичками.

Актуальність цієї роботи обумовлена необхідністю розробки та вдосконалення стратегій перекладу назв кінофільмів, адже станом на сьогодні ця тема є недостатньо дослідженою. У зв'язку зі швидким розвитком науково-технічного прогресу, в сучасному світі ледь не щорічно з'являються нові реалії, що безпосередньо впливає на одну з найактуальніших сфер попиту ХХІ століття – кінематограф. Саме тому важливо прослідкувати особливості перекладу назв кінофільмів на базі сучасного матеріалу.

Мета дослідження – проаналізувати переклад назв кінофільмів з англійської мови на російську мову та визначити найчастотніші та найвдаліші способи.

Теоретико-методологічною базою для дослідження є роботи К. Ж. Бальжинімаєвої [1], О. Гринюк [2], В. Н. Комісарова [3], І. Мілевич [4], О. Тертичного[5], та ін.

Матеріалом для дослідження послуговували вибрані випадковим чином 112 заголовків англомовних кінофільмів виробництва США, Великобританії та Канади, що вийшли у 2018 році, та їх офіційні варіанти перекладу російською мовою.

В. Н. Комісаров називає переклад заголовка адаптацією і пояснює, що «це не лише переклад слів, але й переклад ідей. Для того, щоб не втратити маркетинговий зміст заголовку, а також зберегти оригінальність, слід інтерпретувати зміст назви, а не копіювати її. Але варто зауважити, що частина назв може бути успішно перекладена на російську мову за допомогою традиційних прийомів перекладу, а саме лексичних та граматичних трансформацій» [3, 103].

За основу для дослідження взято класифікацію перекладу назв кінофільмів, запропоновану дослідницею К. Ж. Бальжинімаєвою. Вона пропонує ділити способи перекладу на 2 групи:

- стратегії перекладу;
- прийоми перекладу.

Стратегія перекладу – це суть і порядок дій перекладача в процесі роботи над певним текстом.

Прийоми перекладу – це елементи стратегій; вони являють собою лексичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації, до яких звертається перекладач у процесі роботи над текстом.

К. Ж. Бальжинімаєва вважає, що «необхідно встановити роль культурологічного аспекту при перекладі назв фільмів як фактора, що впливає на вибір стратегії перекладу» [1, 32]. Тому її класифікація стратегій перекладу назв кінофільмів включає в себе елементи інтерпретації та традиційні прийоми перекладу. К. Ж. Бальжинімаєва виділяє 3 стратегії:

- прямий переклад;
- часткова трансформація назви;
- заміна назви.

Прямий переклад являє собою найпростіший спосіб перекладу – дослівний, або калькування. Цю стратегію зазвичай застосовують при перекладі назв фільмів, в яких немає неперекладних культурно специфічних компонентів (реалій, фразеологізмів і т. д.). До цієї стратегії також відносять прийоми транскрипції і транслітерації, які часто використовуються при перекладі власних назв та імен.

Трансформація назви – це незначна зміна назви фільму при перекладі, зумовлена міжмовними культурними відмінностями і направлена на покращення сприйняття і розуміння назви реципієнтом. Ця стратегія поділяється на такі категорії: додавання, опущення, заміна частин мови, заміна слів, генералізація та конкретизація.

Заміна назви зумовлена неможливістю передачі головного замислу, що спричинено культурологічним аспектом. Головне завдання цієї стратегії – зберегти семантико-структурну рівність двох мов та їх комунікативно-функціональних властивостей. Сюди відносять такі перекладацькі прийоми як модуляція, цілісне перетворення, описовий переклад і антонімічний переклад.

У процесі проведення дослідження, було виділено ще одну стратегію – **комбіновану**, яка характеризується поєднанням основних стратегій та прийомів, які до них відносяться.

Проаналізувавши стратегії перекладу назв кінофільмів та прийомів, які до них входять, ми можемо проілюструвати за допомогою таблиці частотність їх використання:

Таблиця 1.1.

Використання стратегій перекладу назв кінофільмів та їх прийомів

№	Назва стратегії	Назва прийому	Частотність використання прийому	Частотність використання стратегії
1	Прямий переклад	калькування	42%	64,3%
		транскрипція	11,6%	
		транслітерація	4,5%	
		комбінування прийомів	6,2%	
2	Трансформація назви	заміна слів	6,4%	17%
		заміна частин мови	3,5%	
		генералізація	1,8%	
		конкретизація	0,9%	
		додавання	0,9%	
3	Заміна назви	цілісне перетворення	14,3%	14,3%
4	Комбінування стратегій			4,4%
	Всього		100%	100%

Отже, найбільш частотною стратегією виявився прямий переклад, а найуживанішим прийомом – калькування. Найменш частотною стратегією виявилось комбінування стратегій, а найменш уживаними прийомами – комбінування та додавання.

Тепер розглянемо конкретні приклади.

Прямий переклад – це найпростіший спосіб перекладу. Він виявився найчастотною стратегією для перекладу назв кінофільмів, його частка становить 64,3 % від загальної вибірки (72 назви із 122).

Найчастотнішим прийомом перекладу виявився **прийом калькування** – 42% від загальної вибірки (47 назв). Його задача полягає у перекладі кожного слова окремо і з'єднанням їх в одне словосполучення. Наведемо кілька прикладів.

Avengers: Infinity War – *Мстители: Война бесконечности*

Black Panther – *Черная Пантера*

A Quiet Place – *Тихое место*

Прийом транскрипції було використано у 11,6% випадків (13 назв) з метою перекладу власних назв та імен. Приклади:

Rampage – *Рэмпейдж*

Halloween – *Хэллоуин*

З цією ж метою у 4,5% випадків (5 назв) при перекладі застосували **прийом транслітерації**.

Venom – *Веном*

Overlord – *Оверлорд*

В рамках стратегії прямого перекладу виникали випадки комбінації прийомів при перекладі, їх частка становить 6,2% від усієї вибірки (7 назв). Розглянемо їх на такому прикладі.

Назву фільму *The Ballad of Buster Scruggs* перекладено на російську як *Баллада Бастера Скраггса*. Тут поєднуються прийоми калькування та транскрипції. Калькування застосували при перекладі слова *ballad*, адже в російській мові є його прямий еквівалент – *баллада*. Прийом транскрипції використали для перекладу імені людини: *Buster Scruggs* – *Бастер Скраггс*.

Отже, перекладач звертався до стратегії прямого перекладу у тих випадках, коли заголовок фільму не містив лінгвокультурних особливостей або був представлений власною назвою чи іменем.

Друга стратегія – **трансформація назви**. Частотність її використання становить 17% від загальної вибірки (19 назв зі 122).

У 6,4% випадків (7 назв) було застосовано **прийом заміни слів**. Вибір цього прийому зумовлений різноманітними стилістичними, лексичними факторами.

Наприклад, назву фільму *Den of Thieves* переклали російською як *Охота на воров*. У цьому випадку слово *den*, яке згідно зі словником «Англо-русский синонимический словарь» [23] перекладається як *логово, притон, берлога*, передано словом *охота*, щоб глядачеві була більш зрозуміла основна тема фільму.

Прийом заміни частин мови зустрічається у 3,5% випадків (4 назви). Його використання також зумовлено особливостями певних граматичних структур у двох мовах.

Наприклад, при перекладі назви фільму *Sorry to Bother You* (*Простите за беспокойство*) перекладач використовує заміну частин мови, коли перекладає дієслово *to bother* як іменник *беспокойство*. Такий крок зумовлений двома факторами. По-перше, фраза «*простите, что беспокою Вас*» була б занадто довгою для заголовку фільму. По-друге, вираз «*sorry to bother you*» є сталим і, згідно з «Універсальним російсько-англійським словником» [23], має еквівалент в російській мові – «*простите за беспокойство*».

Прийом генералізації було застосовано також у 1,8% випадків (2 назви). Зумовлений він лексичними факторами.

Наприклад, назва фільму *Assassination Nation* була перекладена російською як *Нация убийц*. Згідно зі словником, слово *assassination* на російській мові звучить як «*убивать по политическим причинам*» [24], але перекладач вирішив не згадувати слово *политический*, адже слово *нация* тут і так вказує на політичний аспект.

Прийом конкретизації займає у вибірці 0,9% (1 назва). Розглянемо, чим зумовлена така трансформація.

Назву фільму *The Girl in the Spider's Web* перекладено російською як *Девушка, которая застряла в паутине*. Дослівно це назва перекладалася б як *Девушка в паутине*, але перекладач додав «*которая застряла*», щоб глядачеві одразу було приблизно зрозуміло, який жанр фільму і про що йтиметься мова.

Використання **прийому додавання** було також зафіксовано у 0,9% випадків (1 назва). Розглянемо цей приклад.

В оригіналі назва фільму *8 подруг Оушена* звучить як *Ocean's 8*. Перекладач додав слово *подруг*, щоб внести ясність, про що йтиме мова у фільмі, та зробити заголовок зручним для сприйняття глядача.

В рамках стратегії трансформації назви також виникали випадки комбінації прийомів, частка яких становить 3,5% від усієї вибірки (4 назви). Розглянемо приклад.

Переклад назви кінофільму *Billionaire Boys Club* як *Клуб миллиардеров* свідчить про застосування тут двох прийомів: опущення та генералізації. Вилучення слова *boys* при перекладі є одночасно узагальненням щодо статевої приналежності членів цього клубу. Перекладач вдався до цих прийомів, щоб зробити заголовок фільму більш компактним.

Таким чином, використання прийомів стратегії трансформації назви зумовлено різницею в семантичних, лексичних та синтаксичних аспектах англійської та російської мов. З цього витікає, що перекладач враховував особливості заголовків і за допомогою трансформацій намагався зробити назву такою ж влучною та компактною, як і оригінал.

Третя стратегія – **заміна назви**, її було застосовано в 14,3% випадків (16 назв). Ця стратегія полягає у повній заміні назви і зумовлена неможливістю передати задум з різних причин. Під час проведення аналізу вибірки, в рамках цієї стратегії нам вдалося виділити застосування лише прийому **цілісного перетворення** – 14,3% від вибірки (16 назв). Він являє собою переклад не по елементам, а цілісно, причому зв'язок між внутрішньою формою одиниць, які перекладаються, не простежується. Розберемо приклад.

Переклад заголовку фільму *Gringo* як *Опасный бизнес* обумовлений культурними особливостями. Згідно зі словником Cambridge Dictionary, слово *gringo* «використовується в країнах Латинської Америки, коли мова йде про людей з США та інших англомовних країн» [24]. Так як це реалія, у російській мові немає прямого еквіваленту цього слова, тому перекладач передає назву фільму, спираючись на його сюжет.

Можна зробити висновок, що прийом цілісного перетворення в рамках стратегії заміни назви використовується для передачі реалій іншої культури або щоб вказати на жанр чи тематику певного фільму.

У процесі проведення аналізу перекладу назв кінофільмів ми виявили, що 4,4% від усієї вибірки (5 назв) складають заголовки, при передачі яких перекладач вдався до комбінування прийомів перекладу, що відносяться до різних стратегій – **комбінування стратегій**. Ця частина вибірки викликає

особливий інтерес, адже переклад цих заголовків спричинений різними факторами. Пропонуємо розглянути деякі з цих випадків.

У двох випадках перекладач поєднав прийом *транслітерації*, який відноситься до стратегії **прямого перекладу**, та *додавання*, що відноситься до **трансформації назви**. Візьмемо до прикладу фільм *The Meg*, назву якого перекладали як *Мег: Монстр глубины*. Власну назву *The Meg* тут передали за допомогою прийому транслітерації – *Мег*, проте такий заголовок не несе ніякої інформації про зміст фільму, тому перекладач вдається до прийому додавання і додає словосполучення «монстр глубины», щоб зробити назву простішою для сприйняття глядачем. Те саме і в другому випадку: *Winchester – Винчестер. Дом, который построили призраки*.

The Last Sharknado: It's About Time – Последний акулий торнадо: Как раз вовремя. Тут поєднуються прийоми *калькування* (**прямий переклад**) та *описового перекладу* (**заміна назви**). Основа назви передана за допомогою калькування, але слово *Sharknado* викликає певні складнощі при перекладі, адже воно є авторським неологізмом і не має прямого еквіваленту в російській мові. Перекладач вдається до описового перекладу, щоб пояснити зміст цього слова, і перекладає його як «*акулий торнадо*», спираючись на сюжет фільму.

Проаналізувавши спосіб комбінації стратегій перекладу назв кінофільмів, ми дійшли висновку, що перекладач вдається до комбінації, коли у заголовку присутня власна назва, яка потребує або не потребує пояснення, або коли заголовок досить об'ємний і містить кілька лексичних чи граматичних конструкцій.

Отже, найчастотнішою стратегією перекладу назв кінофільмів виявився прямий переклад (64,3%, 72 назви зі 112). Це обумовлено тим, що цей спосіб є найпростішим, бо передбачає заміну слів тексту вихідної мови на їх еквіваленти в мові перекладу окремо та поєднання їх в одне ціле, а назви кінофільмів – це здебільше невеликі словосполучення, слова або власні назви. З цієї причини найчастотнішим прийомом перекладу виявилось калькування (42%, 47 назв), тому що кількість простих слів та словосполучень у заголовках кінофільмів перебільшує кількість імен та власних назв, сталих виразів та реалій.

Найменш частотною стратегією виявилася комбінація стратегій (4,4%, 5 назв). Це зумовлено тим, що така стратегія застосовується лише в тих випадках, коли назва фільму значно об'ємна і складна з точки зору наявності в ній різних конструкцій, а таке трапляється досить рідко, так як заголовок зазвичай буває коротким.

Найменш частотними прийомами перекладу назв обраних нами кінофільмів виявилися додавання та конкретизація (по 0,9% кожен, по 1 назві). Серед проаналізованих нами перекладів назв кінофільмів, ми не зустріли жодного прикладу самостійного використання опущення, описового перекладу, антонімічного перекладу та модуляції. Це зумовлено тим, що такі трансформації використовуються для більш складних мовних одиниць (неологізми, реалії, певні сталі вирази), які не часто стають назвами

кінофільмів. Описовий переклад зазвичай передбачає надто об'ємний текст як для заголовку кінофільму, проте цей прийом було застосовано один раз у комбінації з калькуванням.

Таким чином, ми визначили, що назви кінофільмів зазвичай являють собою короткі словосполучення, одиничні слова або імена. Для їх передачі на іншу мову перекладачі звертаються до прийомів трансформацій, які можна використати при перекладі коротких відрізків тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бальжинимаева Е. Ж. Стратегии перевода названий фильмов. // Сравнительное правоведение в странах России, Монголии, Японии и КНР. – Улан-Удэ: 2009. – С. 32-45.
2. Гринюк. О., Болдирева А. С. Особенности перевода назв кінофільмів (на матеріалі назв американських та британських кінокомедій 2000-2008рр. випуску). // Збірник наукових статей студентів і викладачів відділення перекладу. – Одеса: 2008. – С. 8-14.
3. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
4. Милевич И. Стратегии перевода названий фильмов. // Русский язык за рубежом. – М.: 2007. – №5. – С. 65-71.
5. Тертичный А. А. Заголовок – слово главное. // Журналист. – М.: Правда, 2004, №1. – С. 80-87.
6. Каталог назв кінофільмів на російській мові [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Категория:Фильмы_2018_года
7. Академик [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://translate.academic.ru>
8. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org>

КОНКРЕТИЗАЦІЯ ТА ГЕНЕРАЛІЗАЦІЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Дана стаття присвячена дослідженню особливостей використання таких видів лексичних трансформацій при перекладі, як конкретизація та генералізація.

Матеріалом дослідження послуговував роман відомого сучасної американського письменника Дена Брауна «Інферно». Переклад російською мовою виконаний групою перекладачів В.О. Бабковою (розділи 1-52), В.П. Голишевою (розділи 53-68) та Л.Ю. Мотилевою (розділи 69-104). Роман «Інферно» було видано в 2013 році та включено у список бестселерів за версією Publishers Weekly в тому ж році. Він написаний на межі жанрів трилера, інтелектуальний конспірологічний детектив.

Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю всебічного розгляду лексичних трансформацій, причин до їх удавання, їх класифікації та аналізу особливостей їх вживання при перекладі.

Вивченням перекладацьких трансформацій займалися та ще займаються дуже багато вчених та дослідників, найвідомішими з яких є І.С. Олексєєва, Л.С. Бархударов, В.Н. Комісаров, Л.К. Латишев, З.Д. Львівська, А. Паршин, Я.І. Рецкер, О.Д. Швейцер та багато інших (див., напр.: [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]). Роботи цих та інших вчених та дослідників складають *теоретико-методологічну базу* нашого дослідження.

Одна з головних задач перекладача полягає у максимально повній передачі змісту оригіналу, і, як правило, фактична спільність оригіналу та перекладу досить значна. Слід розрізняти потенційно досяжну еквівалентність, під якій розуміється максимальна спільність змісту двох різномовних текстів, що є допустимою різницею між мовами, якими створені ці тексти, та перекладацьку еквівалентність – реальну змістовну близькість текстів оригіналу та перекладу, що досягається у процесі перекладу. Межею перекладацької еквівалентності є максимально можлива (лінгвістична) ступінь збереження змісту оригіналу при перекладі, але в кожному окремому перекладі змістовна близькість до оригіналу в різному ступені та різними способами наближається до максимальної.

Різниця в системах вихідної та перекладної мов та особливостях створення текстів кожною з цих мов у різній ступені можуть обмежувати можливість повного збереження в перекладі змісту оригіналу. Тому перекладацька еквівалентність може ґрунтуватися на збереженні (й відповідно втраті) різних елементів смислу, що містяться в оригіналі [6, 4].

Досягнення перекладацької еквівалентності, всупереч розходженню у формальних та семантичних системах двох мов, потребує від перекладача перш за все вміння зробити численні та якісно різноманітні міжмовні перетворення для того, щоб текст перекладу з максимально можливою повнотою передавав всю інформацію, що міститься у вихідному тексті, при строгому дотриманні норм мови перекладу.

Л.С. Бархударов, О.Д. Швейцер та багато інших дослідників [2; 8], визначаючи процес перекладу як сукупність перекладацьких операцій, називали ці операції також «перекладацькими трансформаціями».

Загалом трансформації розглядаються у перекладі як прийоми перекладу, які може використовувати перекладач для перекладу багатьох різних текстів у тих випадках, коли словникова відповідність відсутня або не може бути використана в умовах даного контексту. Перекладацькі трансформації, відбуваються через неповну спільність чи відмінність вихідної та перекладної мов (ВМ та ПМ).

Більшість вчених традиційно класифікують перекладацькі трансформації за мовними рівнями, на яких вони відбуваються. Таким чином, можна виділити синтаксичні (граматичні чи структурні), лексичні (семантичні), лексико-граматичні трансформації. Ряд вчених також каже про стилістичні трансформації.

Об'єктом нашого дослідження є такі окремі види лексичних трансформацій, як конкретизація та генералізація.

Конкретизацією називається заміна слова чи словосполучення ВМ з більш широким референційним значенням словом чи словосполученням ПМ з більш вузьким значенням [2, 210]. У наслідок використання цієї трансформації створена відповідність та вихідна лексична одиниця виявляються в логічних відношеннях включення: одиниця ВМ означає родове поняття, а одиниця ПМ – видове поняття, що входить до нього. Іноді родова назва на ПМ не може бути використана внаслідок розходження конотативних компонентів значення. При перекладі слова з більш широким значенням вибір більш конкретного значення визначається контекстом.

Є.Н. Коломейцева та М.Н. Макеева виокремлюють мовну та контекстуальну конкретизацію. При мовній конкретизації заміна слова з широким значенням словом з вузьким значенням обумовлюється:

- розбіжностями у строї двох мов;
- відсутністю в ПМ лексичної одиниці, що має таке саме широке значення, що й слово у ВМ;
- розбіжностями у стилістичній характеристиці;
- вимогами граматичного порядку (наприклад, заміна іменникового присудка дієслівним).

Контекстуальна конкретизація обумовлюється факторами даного конкретного контексту, найчастіше за все стилістичними міркуваннями, наприклад:

- необхідністю закінчення фрази;
- прагненням уникнути повторів;
- намаганням досягнути більшої образності, наочності [3, 11-16].

Таким чином, треба зауважити, що мовна конкретизація викликана об'єктивними причинами, а контекстуальна конкретизація залежить від суб'єктивного фактору – вибору перекладача. В цілому до контекстуальної конкретизації часто удаються при перекладі англійських слів з широкою семантикою, а також так званих дієслів «говоріння» *to say / to tell*. До мовної

– при перекладі англійських дієслів або іменників з широким недиференційованим значенням, що в російській мові мають більш диференційоване, вузьке значення.

Взагалі при перекладі з англійської мови випадки удавання до конкретизації чи диференціації переважають над генералізацією внаслідок більш абстрактного характеру англійської мови, наявності в англійській мові великої кількості слів широкої семантики (десемантизованих слів). Наприклад, конкретизація використовується при перекладі англійського іменника *thing*, яке може перекладатися, як «матеріал», «вещество», «вещь», «продукт», «материал», «факт», «дело», «произведение», «обстоятельство» тощо.

“Mr. Langdon, there are some *things* you don't know about last night¹”

– Мистер Лэнгдон, вам еще не известны все *обстоятельства* о прошлом вечере...²

Як можна побачити, в даному фрагменті тексту слово *things* перекладається як *обстоятельства*. Таким чином, перекладач взяв один з варіантів перекладу даного слова зі словника згідно з контекстом. Він конкретизував та диференціював значення цього слова в контексті.

Langdon had been wondering the same thing.

Лэнгдон задавал себе тот же *вопрос*.

В даному реченні слово *thing* перекладається вже по-іншому, як *вопрос*.

Інше десемантизоване слово *piece* також може перекладатися як «вещь», «предмет», «кусок», «участок», «кусок», «штука», «фигура» тощо, тобто майже як слово *thing*.

1. *THE PALAZZO VECCHIO resembles a giant chess piece.*

Палаццо Веккьо напоминает гигантскую шахматную ладью.

2. *Marta knew there were far more valuable pieces in the museum that could have been stolen...*

Марта знала, что в музее есть намного более ценные экспонаты...

В цих прикладах можна побачити, як перекладачі обирають варіанти перекладу слова *piece* в залежності від контексту.

Під час роботи з оригінальним та перекладним текстами було зроблено дуже цікаве спостереження: дуже часто при перекладі з англійської на російську мову конкретизації підлягають різні частини тіла людини, особливо його голови. Це можна пояснити наступним: як зазначає російський дослідник А. Паршин, англійське слово *head* та російське *голова* позначають в своїх прямих значеннях одну й ту саму частину тіла, але для англіця в семантиці цього слова міститься відсутня в російській мові вказівка на те, що на голові знаходяться зуби, очі та язик. При перекладі виразів, що містять

¹ Тут і далі цитую за Dan Brown *Inferno* Електронний ресурс. Режим доступу: <https://avidreaders.ru/book/inferno.html>

² Тут і далі цитую за Дэн Браун *Инферно* – М.: «АСТ», 2013 Електронний ресурс. Режим доступу: <http://jobook.ru/inferno-инферно/>

слово *head* часто треба відмовитися від вживання його близького російського еквіваленту *голова* та передати більш вузькими – частинами голови, тобто в російському перекладі язик, зуби будуть знаходитись не в голові, а в роті, очі – на обличчі тощо [6]. Те ж саме можна сказати про інші частини тіла: англійське *face* передається тим, що знаходиться на обличчі (щоками, ротом, носом, очами, губами тощо), *mouth* – тим, що знаходиться у роті (язиком, зубами, губами, щелепою тощо), *hand* – долонею, кистю руки тощо. Наприклад,

After splashing water on his face, he gingerly touched the stitches on the back of his head.

Поплескав в лице водою, он осторожно оцупал швы на затылке.

Конкретизації підлягають й інші частини тіла.

1. ... *but Sienna grabbed Langdon's arm and squeezed it hard...*
... однак Сиена схватила його за **локоть** и кренко сжала...
2. *He clenched his jaw to prevent himself from shouting out in protest.*
Он стиснул зубы, чтобы не вскрикнуть.
3. *The provost set his jaw...*
Шеф поджал губы...
4. *Dr. Brooks quickly placed a firm hand on Langdon's sternum, forcing him back down.*

Доктор Брукс быстро положила ладонь ему на грудь и заставила его лечь обратно.

Як можна побачити з наведених вище прикладів, дійсно більш широке, загальне поняття перекладається на російську мову більш конкретним, вузьким поняттям: англійське *jaw* передається в ПМ словами «губы», «зубы»; слову *arm* відповідає слово «локоть»; а «*hand*» перекладається як «ладонь».

Окрему й дуже велику групу слів, при перекладі яких перекладачі удаються до конкретизації, становлять англійські дієслова «говоріння» *to say* та *to tell*. При їх перекладі велику роль відіграє контекст. Під керівництвом контексту та суб'єктивного вибору перекладача такі дієслова можуть перекладатися не лише, як «говорить» або «сказать», але й більш конкретними «промовить», «повторить», «заметить», «утверждать», «сообщать», «просить», «возразить», «велеть» тощо. Наприклад:

1. "Stairs," she said...
– Ступеньки, – **подказала** она...
2. "Caffeine," she said.
– Кофеин, – **объяснила** она.
3. "Follow me," Sienna said...
– За мной, – **приказала** Сиена...
4. "Please sit," he said...
– Прошу садиться, – **предложил** он...
5. "Sienna," Langdon finally said, "when I sort this out with the consulate, if there's anything I can do to help you ... please."

- Сиена, – нарештє **нарушил тишину** Лєнгдон. – Когда мы с консульством во всем разберемся... если я могу вам чем-нибудь помочь... пожалуйста, скажите.
6. "Sir?" *the analyst said, breathless.*
– Сэр! – запыхавшись, **выпала она**.
 7. "Robert," *Sienna said, shifting closer to the image on the wall.*
– Роберт! – **воскликнула** Сиена, придвигаясь поближе к проекции на стене.
 8. "Yes," *the man said.*
– Да, это так, – **признал** гость.
 9. "I've had to be," *she said reflexively, her voice strangely distant.*
– Жизнь научила, – **ответила** она со странной отрешенностью.
 10. "Oh, yes ..." *Sienna said haltingly...*
– Да... да, – с запинкой **пробормотала** она.

В даних прикладах дієслово *say* з широким значенням акту говоріння перекладається більш конкретними дієсловами «подказала», «объяснила», «приказала», «предложил», «нарушил тишину», «выпала», «воскликнул», «признал», «ответила», «пробормотала». На переклад цього слова впливає ситуація та мовний контекст, наприклад, такі слова, як *breathless, haltingly*.

Як можна побачити з усіх наведених вище прикладів контекст дійсно відіграє велику роль при перекладі слів із широким значенням. Перекладач не просто підбирає відповідний еквівалент в ПМ, а робить це під впливом контексту. Володіючи знанням ситуації, перекладач має широкий вибір лексичних одиниць в ПМ.

Генералізація зворотна конкретизації і уявляє собою заміну одиниці ВМ з більш вузьким значенням одиницею ПМ з більш широким значенням [2, 213], часткового загальним, видового поняття родовим [7, 50]. При перекладі генералізація часто з'являється як результат прагматичної адаптації тексту. Я І. Рецкер вказує, що при перекладі з англійської на російську мову генералізація використовується набагато рідкіше, ніж конкретизація та диференціація. Це пов'язано з особливостями лексичного складу мов: в англійській мові слова мають більш абстрактний характер, ніж в російській мові. Інколи генералізація використовується у відповідності зі стилістичними нормами, прийнятими в російській мові та літературі. Одне й те саме слово може піддаватися лексичній трансформації в протилежних напрямках: в сторону розширення чи звуження значення, тобто може бути як об'єктом конкретизації, так і генералізації. Це стосується, наприклад, частин тіла. В залежності від контексту вони можуть підлягати конкретизації, як було вказано попереду, так і генералізації.

1. *In her hand she gripped a blue tainia cloth...*
В руке она держала голубую повязку – таинию...
2. *Langdon tried to move his right arm...*
Лєнгдон попытался двинуть правой рукой...
3. *They rush forward in disbelief, wanting to grab at my feet...*
Они растерянно бросаются вперед, хотят схватить меня за ноги...

4. *She pointed now to a writhing pair of legs...*

Она указывала на чьи-то ноги...

В перших двох реченнях англійські слова з більш вузьким значенням *hand* та *arm* замінюються словами з більш широким значенням – «рука». Те ж саме відбувається й при перекладі двох останніх речень: слова *feet* та *legs* перекладаються як «ноги». Крім генералізації в першому прикладі можна побачити ще й використання конкретизації: слово широкої семантики *cloth*, що має такі відповідності, як «ткань», «сукно», «тряпка», «скатерт» тощо, перекладається в умовах даної ситуації, як «повязка».

1. *... she reached up, grabbed a clutch of her thick blond ponytail, and pulled down hard, sliding the wig from her bald scalp.*

... она подняла руку, взялась за свой увесистый хвостик, потянула его вниз – и стащила с головы парик.

2. *The green-eyed man anxiously twisted strands of greasy hair around his fingertips.*

Зеленоглазый беспокойно накручивал на пальцы сальные пряди своих длинных волос.

3. *...a searing hot pain tore into his right forearm.*

... его правую руку обожгла резкая боль.

В наведених вище прикладах спостерігається така ж сама тенденція: всі слова з генеральним значенням цілого замінюються на слова з більш вузьким значенням частини цілого. Так, слово *scalp* замість «шкіра голови» перекладається, як «голова», *fingertips* замість «кінчики пальців на руках» – як «пальці», *forearm* замість «передпліччя» – як «рука».

Англійські слова з більш диференційованим значенням *desk* «письмовий стіл» та *table* «кухонний стіл» перекладаються просто як «стол».

1. *The computer screen on his desk had flickered to life...*

Компьютерный экран на столе вспыхнул...

2. *The ponytailed doctor now took his right arm and removed the makeshift bandage that she'd fashioned out of his jacket, which she laid on the kitchen table.*

Когда он напился, хозяйка сняла с его правой руки импровизированную повязку и положила грязный пиджак на стол.

Англійське слово *laptop* «ноутбук» перекладається як загальне слово «комп'ютер», й тільки те, що герой відкрив його, свідчить, що йдеться не про стаціонарний комп'ютер, а саме про ноутбук.

Langdon opened the laptop and powered it up.

Лэнгдон открыл компьютер и включил его.

Під час нашого дослідження ми підтвердили тезу про те, що при перекладі з англійської конкретизація використовується набагато частіше, ніж генералізація. Конкретизації підлягають слова із широкою семантикою, а також дієслова «говоріння». Крім того конкретизація може бути викликана культурологічними факторами, такими, як семантична надмірність чи недостатність англійських слів у порівнянні з російськими лексемами. Таки фактори призводять до необхідності заміни семантично недиференційованих

слів у ВМ більш конкретними у ПМ. Генералізація також викликається як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами. Необхідність генералізації може бути викликана небезпекою викривлення смислу при перекладі слова або словосполучення його словниковою відповідністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И.С. Введение в переводоведение: Учеб. пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений. – Спб., М.: Академия, 2004. – 352с.
2. Бархударов Л.С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008. – 240с.
3. Коломейцева Е.М., Максеева М.Н. Лексические проблемы перевода с английского на русский. – Тамбов: Изд-во ТГУ, 2004. – 317с.
4. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. – М.: ЭТС, 2001 – 424с.
5. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. – М.: Изд-во лит-ры на ин. яз, 1963. – 125с.
6. Паршин А.Н. Теория и практика перевода. – М.: Русский язык, 2000. – 161 с.
7. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. – М.: Международные отношения, 1971. – 216с.
8. Швейцер А.Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука, 1988. – 215с.
9. Dan Brown Inferno Електронний ресурс. Режим доступу: <https://avidreaders.ru/book/inferno.html>
10. Дэн Браун Инферно – М.: «АСТ», 2013 Електронний ресурс. Режим доступу: <http://fobook.ru/inferno-инферно/>

ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕЧЕННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ (на матеріалі роману Ч. М. Паланіка «Бійцівський клуб»)

Переклад художньої літератури – це мистецтво, яке може бути під силу тільки художникам слова, які спираються під час перекладу на естетичні критерії. Важливим завданням художнього перекладу є не тільки збереження своєрідності стилю автора, а й адекватна передача художнього образу, який був створений автором у тексті оригіналу. Це і є головною передумовою того, чому перекладачеві необхідно постійно вдаватися до перекладацьких трансформацій, до яких, в свою чергу, відносяться і граматичні трансформації.

Актуальність виконаного дослідження полягає у тому, що на сьогоднішній день висвітлюються різні аспекти проблем використання граматичних трансформацій з метою досягнення адекватності перекладу. Тим не менш, проблема перекладацьких й зокрема граматичних трансформацій продовжує залишатися актуальною.

Матеріалом дослідження слугує роман бестселер англійського письменника Ч. М. Паланіка «Бійцівський клуб», а саме його переклад на російську мову виконаний І. Кормільцевим. В ході дослідження було проаналізовано 95 речень оригіналу та перекладу, оскільки смислово еквівалентність чи нееквівалентність текстів порівнюваних мов частіше за все можна встановити на рівні речення – граматичної єдності, безпосередньо пов'язаного з мовним функціонуванням.

Синтаксис – це основна частина, серце граматики будь-якої мови. Саме у сфері синтаксису постає момент повідомлення і комунікації. Сфері синтаксису належать ті мовні одиниці, що безпосередньо виступають для спілкування людей, – речення і висловлення.

Існує думка про те, що структура речення і пов'язана з нею проблематика знаходяться в основі переважної більшості існуючих синтаксичних теорій. Основа структури речення формується у взаємних відносинах підмета і присудка. Головні члени речення утворюють предикативну основу речення і складають його структурний і семантичний мінімум. Звернення до поняття члена речення – важлива умова при описі структури речення, в якій зазвичай відрізняються структурно-граматичний центр, утворений власне підметом і присудком і його поширення другорядними членами різних текстів. Основні відмінності у структурі речення оригіналу та мови перекладу обумовлені способами передачі членів речення.

Дуже важливо при перекладі враховувати структурні відмінності двох мов. Важливою передумовою граматичних трансформацій, за словами Черняхівської Л.А., є відмінність синтаксису в російській і англійській мовах. Крім того, комунікативне навантаження смислових груп, оформлених різними членами речення, підкреслюється різноманітними мовними

засобами, різними в різних мовах [9, 69]. Вибір оптимального способу побудови речення на іншій мові диктується конкретними умовами між'язикового комунікативного акту.

Перетворення, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу, називаються перекладацькими трансформаціями. Перекладацькі трансформації становлять собою особливий вид міжмовного перефразування, яке суттєво відрізняється від трансформацій у рамках однієї мови. Як відомо, головною метою перекладу є досягнення адекватності. Тому основне завдання перекладача полягає в тому, щоб вміло вжити необхідні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу якнайточніше передавав всю інформацію, що міститься в тексті оригіналу, дотримуючись відповідних норм мови перекладу.

За робоче визначення перекладацької трансформації ми прийняли дефініцію Л. С. Бархударова, який визначає перекладацькі трансформації як численні і якісно різноманітні перетворення, які здійснюються для досягнення перекладацької еквівалентності («адекватності») перекладу всупереч розбіжностям у формальних і семантичних системах двох мов » [1, 190].

У науковій сфері прийнято розмежовувати усі трансформації при перекладі на три головні:

- 1) граматичні трансформації;
- 2) стилістичні трансформації;
- 3) лексичні трансформації.

Граматична трансформація – вид перекладацьких перетворень, який полягає в заміні граматичних форм та структурних одиниць вихідної мови формально нееквівалентними формами та структурами мови перекладу, зберігаючи змістовну відповідність між ними. Цей термін на ряду з «перекладацькою трансформацією» широко використовується багатьма теоретиками перекладу (Л. С. Бархударов, Т. А. Казакова, В. Н. Комісаров, А. Д. Швейцер, Р. К. Мін'яр-Білоручів, Я. І. Рецкер та ін.), і між ними немає абсолютної згоди щодо трактування поняття 'трансформація'. Саме це є причиною різноманітності класифікацій граматичних трансформацій запропонованих науковцями.

В свою чергу у визначенні поняття граматична трансформація ми керувалися визначенням А. Д. Швейцера, який визначив граматичні трансформації як «трансформації, при яких перетворюється формальна структура висловлювання і залишається незмінним констатуючий його сенс. [10, 58]

Проаналізувавши існуючі класифікації, можна зробити висновок, що граматичні трансформації полягають в перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови переклад, ми вважаємо за потрібне розглядати класифікацію граматичних трансформацій запропоновану В. Н. Комісаровим, як найбільш вмотивовану. Оскільки зазвичай серед найпоширеніших типів граматичних трансформацій речень

при перекладі зустрічаємо синтаксичне уподібнення, членування речень, граматичні заміни, об'єднання речень.

У процесі перекладу творів художньої літератури, перекладач змушений постійно вдаватися до перекладацьких, а зокрема, до граматичних трансформацій. Останні, у свою чергу, викликані відмінністю або ж розбіжністю в системах двох мов.

Аналіз граматичних трансформацій на прикладі перекладу роману Ч.М. Піваніка «Бійцівський клуб», зробленого І. Кормільцевим, дає підстави стверджувати, що в тексті перекладу найбільш часто зустрічаються такі види граматичних трансформацій, як граматичні заміни (39%), членування та об'єднання речень (31%) та нульовий переклад (30%).

У ході аналізу художнього тексту оригіналу нами були виявлені наступні різновиди граматичних замін:

- **заміна складного речення простим** (7%)

При перекладі трансформація складного речення в просте зумовлена здебільшого нормативно-стилістичними причинами. Наприклад:

Chloe looking the way she is, I am nothing [12, 5].

В сравнении с Клоу я – ничтожество [11, 13].

That was three times that you promised [12, 31].

Ты пообещал мне это трижды [11, 61].

There's one, two, three moments of silence until all of Marla is gone from the room [12, 28].

После ухода Марлы на две секунды воцаряется молчание [11, 63].

В наведених прикладах, бачимо, що перекладач намагається полегшити сприймання інформації, не тільки трансформуючи складне речення у просте, а також, використовуючи опущення слів, які є семантично надмірними, тобто такі, що виражають значення, яке можна зрозуміти з тексту і без їхньої допомоги.

- **заміна простого речення складним** (12%)

Такого роду заміна нерідко викликається граматичними причинами – структурними розбіжності між реченнями ВМ та МП. Звичайно ця трансформація застосовується при перекладі простих англійських речень, ускладнених синтаксичними компонентами – інфінітивними, герундієм, абсолютними конструкціями. «Як правило, при перекладі подібних комплексів на російську мову змінюється тип речення, при цьому прості речення перетворюються на складнопідрядні рідше на складносурядні» [10; 120]. Наприклад:

She saw me kill somebody today [12, 97].

Она видела, как я убил кого-то сегодня [11, 186].

The phone rang in Tyler's rented house on Paper Street [12, 51].

Телефон зазвонил в доме, который Тайлер снимал на Бумажной улице [11, 40].

I can't imagine Marla calling the police [12, 38].

Я не верю в то, что Марла решится вызвать полицию [11, 83].

У наведених вище прикладах, усі ускладнені речення оригіналу при перекладі трансформувалися в складнопідрядні речення. У такому виді перетворення важливим чинником виступає граматична природа інфінітива та прикметникових зворотів. Інфінітивні та прикметникові звороти можуть бути передані синонімічними підрядним реченням, а складний додаток перекладається на російську мову у вигляді складнопідрядних речень. Як зазначає Кириллова М. Д.: «Експлікація пов'язана з розширенням і ускладненням структури. Найбільш характерний тип структурної трансформації - це відображення причинно-наслідкових, локальних відносин, неявно виражених в оригіналі.» [4, 131].

Як в англійській, так і в російській мові речення можуть з'єднуватися один з одним як за допомогою сурядного, так і за допомогою підрядного зв'язку. Саме тому, явище заміни синтаксичного зв'язку є достатньо частотним.

- **перетворення складносурядного речення в складнопідрядне (14%):**
I don't have a freezer at the hotel, and you said I could [12, 39].

Ты же мне сам сказал, что можно пользоваться твоей [11, 85].

This is the world's tallest building, and this high up the wind is always cold [12, 2].

Это самое высокое здание в мире, так что на вершине его холодно даже летом [11, 6].

- **перетворення складнопідрядного речення в складносурядне (6%):**

As the fat renders, the tallow will float to the surface of the boiling water [12, 29].

Сало топится, и жир всплывает на поверхность воды [11, 64].

Як зазначає Бархударов Л.С. «...в цілому для російської мови більш характерна перевага сурядних конструкцій, в той час як в англійській мові підрядні конструкції, якщо не переважають, то, у всякому разі, зустрічаються частіше, ніж в російській» [1, 207]. Проте, у нашому випадку більш частотним виступає саме заміна сурядного зв'язку підрядним.

- **членування та об'єднання речень (31%)**

Для даного роману, як яскравого представника постмодернізму характерне таке явище, як «потік думок». Саме тому, в таких граматичних трансформаціях як членування та об'єднання перекладач віддає більшу перевагу саме першому способу, застосування такої трансформації є необхідним для більш чіткого інформаційного членування тексту. Через це частка прикладів із застосуванням членування становить 20%, наприклад:

Another window blows out of the building, and glass sprays out, sparkling flock-of-pigeons style, and then a dark wooden desk pushed by the Mischief Committee emerges inch by inch from the side of the building until the desk tilts and slides and turns end-over-end into a magic flying thing lost in the crowd [12, 2].

Еще одно окно разбито. Осколки стекла прыскают в воздух, словно стайка птиц, а затем из окна показывается край длинного черного стола, который члены Комитета Неповиновения выбрасывают из здания. Стол

долго качается в неустойчивом равновесии на подоконнике, затем вываливается и, вертясь в воздухе, планирует на толпу, как таинственный летательный аппарат [11, 5].

We're going to the medical waste incinerator, and there among the discarded surgical drapes and wound dressings, and ten-year-old tumors and intravenous tubes and discarded needles, scary stuff, really scary stuff, among the blood samples and amputated tidbits, we'll find more money than we can haul away in one night, even if we were driving a dump truck [12, 72].

Мы едем в хранилище больничных отходов при станции сжигания. Там, среди использованных бинтов и перевязочных материалов, застарелых трухлей, использованных трубок для капельниц и игл, и прочих жутких, по-настоящему жутких, вещей, посреди образцов крови и ампутированных конечностей, мы найдем больше денег, чем может найти за ночь водитель мусорной машины [11, 144].

В наведених прикладах перекладач вважає за потрібне розчленувати об'ємне речення речення оригіналу. Не можна забувати, що при перекладі перекладач керується нормами мови перекладу, прагнучи при цьому зберегти структуру оригіналу, якщо її збереження не порушує норм мови перекладу. У цьому випадку мова перекладу – російська, а зберігати в перекладі структуру подібних англійських речень недоцільно, оскільки подібна переваженість речення інформацією не відповідає нормам російської мови. Саме тому при перекладі з англійської мови набагато частіше доводиться вдаватися до членування, ніж до об'єднання речень:

Прийом об'єднання двох і більше речень оригіналу в одне речення при перекладі застосовується як для уточнення змісту, так і з стилістичною метою. Цей прийом було виявлено у 11% випадків:

Out on the freeway with all the lights and the other cars, six lanes of traffic racing toward the vanishing point, Marla tells Tyler he has to keep her up all night. If Marla ever falls asleep, she'll die [12, 26].

Когда машина выехала на шестиполосную автостраду, по которой в никуда мчатся миллионы огней, Марла сказала, что Тайлер должен не дать ей заснуть до утра, иначе ей крышка [11, 56].

The floor-to-ceiling windows in their aluminum frames went out and the sofas and the lamps and dishes and sheet sets in flames, and the high school annuals and the diplomas and telephone. Everything blasting out from the fifteenth floor in a sort of solar flare [12, 91].

Ударная волна выбивает окна из алюминиевых рам и все, что находилось в квартире – диваны, лампы, простыни, сервизы, школьные ежегодники, дипломы и телефон, – вылетает, охваченное пламенем, из окна, образовав нечто вроде солнечного протуберанца [11, 39].

Як бачимо, прийом об'єднання двох і більше речень оригіналу в одне речення при перекладі застосовується як для уточнення змісту, так і з стилістичною метою. Найчастіше до нього доводиться вдаватися, коли зв'язок між сусідніми реченнями настільки тісний, що їх формальне об'єднання диктується побудовою російської фрази. Об'єднання речень при

перекладі може бути доцільним, коли жодне з них не містить закінченої думки. Проте, дуже важливо не зловживати вказаною конструкцією під час перекладу художнього тексту, адже це може впливати на зміну стилю та манери письменника.

При перекладі художнього роману Ч.М. Паланіка «Бійцівський клуб» поширеним було явище синтаксичного уподібнення (нульового перекладу). Текст було проаналізовано на наявність повного або частковий збігу граматичної структури речення при перекладі. Дослівний переклад є досить поширеним способом перекладу, але в чистому вигляді він зустрічається рідко, частотність такого типу перекладу у нашій вибірці становить лише 7%:

At night, Chloe ran around the maze of her own collapsing veins and burst tubes spraying hot lymph [12, 4].

В ночной темноте Клои бежит по лабиринту рвущихся вен и взрывающихся труб, брызжущих горячей лимфой [11, 30].

I never told anyone this, but before I met Tyler, I was planning to buy a dog and name it "Entourage." [12, 69].

Я никогда и никому об этом не говорил, но до того как я повстречал Тайлера, я мечтал купить пса и назвать его «Антураж». [11, 94]

У більшості випадків, хоча структура речення і зберігалася, все ж таки було виявлено значну кількість опущень, семантично надлишкових елементів у складі синтаксичних конструкцій, випущення яких, на нашу думку, вмотивоване мовностилістичними нормами російської мови. Такий тип синтаксичного уподібнення становить 23%. Серед граматичних трансформацій при частковому збігу структури речень, найчастіше зустрічалося опущення артиклів, інфінітивних оборотів та конструкцій, які не характерні, або відсутні у російській мові, наприклад:

*The first rule of fight club is **you don't talk about fight club*** [12, 43].

*Первое правило бойцовского клуба: **никому не рассказывать о бойцовском клубе*** [11, 91].

***You don't say anything** because fight club exists only in the hours between when fight club starts and when fight club ends* [12, 21].

***Ты не имеешь права говорить ничего**, потому что бойцовский клуб существует только в период от начала и до конца встречи* [11, 43].

I've been coming here every week for two years, and every week Bob wraps his arms around me, and I cry [12, 4].

Я хожу сюда уже два года каждую неделю, и каждую неделю Боб обнимает меня и я плачу [11, 9].

*I stay on top of **the Parker-Morris Building with Tyler's gun** in my mouth. While desks and filing cabinets and computers meteor down on **the crowd around the building and smoke funnels up from the broken windows and three blocks down the street the demolition team watches the clock*** [12, 101].

*Я стою на краю крыши с **пистолетом Тайлера** во рту. Шкафы, столы и компьютеры летят из окон небоскреба на толпу, собирающуюся вокруг здания, дым вырывается из разбитых окон, а за три квартала отсюда команда подрывников поглядывает на часы* [11, 196].

Ice covered the floor of the cave, and the penguin said, slide [12, 6].

Лед покрываает пол пещеры, и пингвин командует мне: «Скользи!» [11, 13].

Отже, повна відповідність структури – явище дуже рідке. Мається на увазі відповідність порядку слів, наявність усіх граматичних одиниць в повному обсязі своїх значень. Це явище є наслідком значної спільності синтаксичної організації оригіналу та перекладу. Тому співпадання структурних рівнів – це рідкий результат «прояву принципу повної словникової еквівалентності при перекладі, коли кожному слову в реченні оригінала знаходиться повністю еквівалентний відповідник в перекладі, і тим самим досягається максимальна синтаксична еквівалентність» [7; 72].

Отже, незважаючи на всі труднощі, що постають перед перекладачем через розбіжність у граматичному ладі мов, досягнення якомога більшої еквівалентності при перекладі здійснюється завдяки використанню граматичних трансформацій. Авжеж, вони є лише невеликою частиною усіх перетворень, що трапляються під час перекладу, але коло проблем, які вдало вирішуються завдяки даному виду трансформації, набагато спрощує роботу перекладача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод. – М.: Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
2. Гарбовский Н.К. Теория перевода. Учебник. – М.: Изд-во Моск.ун-та, 2004. – 544 с.
3. Казакова Т.А. Практические основы перевода. – СПб.: Московский лицей, 2000. – 190 с.
4. Кириллова М. Д. Длина и структура предложения в оригинале и переводе англоязычного художественного текста – дисс. – Одесса, 1987. – 194 с.
5. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. – М.: ЕТС, 2002. – 424 с.
6. Латышев Л.К., Семенов Л.П. перевод: теория, практика, методика преподавания. – М.: Изд. центр «Академия», 2003. – 192 с.
7. Рецкер А.И. Теория перевода и переводческая практика. – М.: высшая школа, 1974. – 216 с.
8. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. – СПб.: Филология Три, 2002. – 414 с.
9. Черняховская Л.А. Перевод и смысловая структура. – М.: Международные отношения, 1976. – 262 с.
10. Швейцер А. Д. Теория перевода. – М.: Наука, 1988. – 216 с.

Досліджуваний матеріал

11. Бойцовский клуб: [роман] / Ч. Паланик; пер. с англ. Кормильцева. – М.: АСТ, 2006 – 200 с. – (Альтернатива).
12. Palahniuk, Chuck. Fight club – Washington, 1996. – 224 с. – Режим доступу: <http://www.etextlib.mobi/Book/Details/20652>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ РОСЛИННИМ КОМПОНЕНТОМ НА РОСІЙСЬКУ МОВУ

Переклад фразеологічних одиниць являє собою одну з найбільш складних і цікавих проблем, що вирішуються в рамках сучасної теорії перекладу. При перекладі фразеологізму треба передати його сенс і відобразити його образність, знайшовши аналогічний вираз в англійській мові і не загубивши при цьому стилістичну функцію фразеологізму. За відсутності в англійській мові ідентичного образу потрібно вдаватися до пошуку «приблизної відповідності», потрібно підбирати вислови та мовні кліше, які відповідають саме менталітету та культурі мови перекладу.

Наша робота присвячена вивченню особливостей перекладу фразеологізмів з рослинним компонентом. Як правило, у ролі провідного компоненту виступають найменування об'єктів навколишнього світу, серед яких є і назви рослин.

Теоретико-методологічною базою нашого дослідження стали наукові праці Н. Амосової [1], І. Арнольд [2], В. Виноградова [4; 5], Ж. Голікової [6], О. Куніна [8; 9], А. Смирницького [10], О. Худенцової [11] та інших.

Актуальність роботи зумовлена посиленою увагою до проблеми перекладу фразеологічних одиниць, ідіом, загальною спрямованістю лінгвістичних досліджень у галузі фразеології на поглиблене вивчення фразеологічних одиниць та потребою вивчення специфіки фразеологізмів з рослинним компонентом у їхній структурі.

Мета дослідження - дослідити особливості перекладу англійських фразеологізмів із рослинним компонентом та їх особливості на російську мову.

Матеріалом дослідження став «Англо-російський фразеологічний словник» під редакцією О.В.Куніна [12]. Фактичним матеріалом дослідження стали 108 фразеологізмів із рослинним компонентом, обраних методом суцільної вибірки.

Наявні в області фразеології дослідження показують, що слово «фразеологія» має кілька значень. Як лінгвістичний термін воно вживається для позначення особливої галузі мовознавства, яка вивчає «стійкі сполучення слів з ускладненою семантикою, які не утворюються за структурно-семантичними моделями змінних сполучень, що їх утворюють» [7,5].

Зазвичай, такі поняття як «фразеологічна одиниця» та «фразеологізм» мають ідентичне значення. Зокрема, В. Виноградов стверджує, що «ідіоми, або фразеологічні зрощення, характеризуються семантичною неподільністю, абсолютною непохідністю значення цілого з його компонентів» [3,124]. Н.Амосова виокремлює фраземи та ідіоми, «які мають цілісне значення, і на відміну від фразем, є одиницями постійного контексту» [1,25]. Відповідно, В.Мокієнко розуміє поняття фразеологізму як «порівняно стійке, відтворюване, експресивне сполучення лексем, що має цілісне значення»

[9,5]. Отже, у наведених тлумаченнях домінує цілісність і неподільність фразеологізмів як одного з його семантичних особливостей.

Переклад фразеологічних одиниць викликає значні труднощі. Це пояснюється тим, що вони є емоційно насиченими зворотами, належать до певного мовного стилю і часто носять яскраво виражений національний характер. При перекладі стійких словосполучень слів слід також враховувати особливості контексту, в якому вони вживаються. Для багатьох англійських фразеологізмів характерною ознакою є багатозначність. Однією з основних особливостей фразеологічних одиниць, яка відрізняє їх від вільних словосполучень, є ідіоматичність. Саме через цю характеристику загальне значення фразеологізму не дорівнює сумарному значенню його компонентів, часто це значення не має нічого спільного із значеннями слів, які входять до нього.

Особливий інтерес становить проблема пошуку міжмовних відповідностей і врахування національної специфіки при перекладі фразеологізмів з однієї мови іншою. Основою для дослідження було використано класифікацію, що запропонував О.В. Кунін, а саме: переклад повним, частковим еквівалентом, обертональним, описовим перекладом, милькою, лексичним та антонімічним перекладом.

Таким чином, ми систематизували отриману під час дослідження інформацію і виявили, що найбільше було виявлено фразеологізмів, що перекладалися **частковими еквівалентами**. Сюди відносяться такі, що мають лексичні, лексико-граматичні чи тільки граматичні розбіжності в мові та наявності однакового значення. У них можуть відбуватися невеликі зміни синтаксичної побудови. Їх частотність у нашій вибірці становить приблизно 44,3% (48 прикладів). Серед них можемо навести наступні:

the last straw- последняя капля

blush like a rose- зардеться, как маков цвет

blush at the root of one's hair- покраснеть с ног до головы

take a leaf from one's book- брать с кого-то пример

Тобто, це російські еквіваленти англійських фразеологічних одиниць, які мають однакове значення і стилістичну спрямованість, але дещо відрізняються між собою образністю та лексичним складом: в першому прикладі, в англійському фразеологізмі використано слово *straw*, що за Кембріджським словником [13] перекладається як *солома*. В перекладі цілого фразеологізму використовується інший образ, слово *капля*.

Наступним за частотністю використання виявився спосіб **описового перекладу**. Якщо англійський фразеологізм не має в рідній мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад міг би привести до малозрозумілого буквализму, перекладачеві необхідно відмовитись від передачі образності та використовувати описовий переклад – з поясненням змісту фразеологічної одиниці за допомогою вільного сполучення слів. Таким способом було перекладено 22,2% з усієї виборки (24 приклади). Розглянемо наступні приклади:

mulberry bush- детская игра, напоминающая хоровод

ginger shall be hot in the mouth- человека влечет к удовольствиям

no herb will cure love- от любви нет лекарства

sport one's oak- запереть дверь в знак того, что гости нежелательны

За допомогою такого способу перекладу, російськомовним людям стає зрозумілий зміст того чи іншого фразеологізму.

Спосіб **калькування** було використано у 20 прикладах, що становить приблизно 18,5%. Іноді виникає необхідність перекладати стійкі сполучення слів дослівно. Особливо це важливо, коли образ, що лежить в основі фразеологізму, важливий для розуміння контексту, а заміна його іншим чином не забезпечує достатнього ефекту. Наведемо наступні приклади:

make matchwood of smth- разнести что-либо в щепки

pull up by the roots- вырывать с корнем

no rose without a thorn- нет розы без шипов

sow the seed of discord- сеять семя раздора

Як ми бачимо, при перекладі використовується той самий образ, що і в оригіналі. Цей прийом перекладу фразеологізмів застосовується тоді, коли перекладений таким чином фразеологізм цілком зрозумілий носіям мови перекладу.

Лексемним способом було перекладено 11 фразеологізмів (приблизно 11%). Такий переклад називається нефразеологічним. Він застосовується тоді, коли якийсь поняття позначено в одній мові фразеологізмом, а в іншому – звичайним словом. Нижче подано деякі з таких:

put down new roots- обосноваться

be off one's onion- свихнуться

a crumpled roseleaf- небольшое огорчение

welcome as flowers in May- долгожданный

be off one's oats- недомотать

root and branch- основательно

draw straws- слепаться (о глазах)

Найменш частотним за використанням став спосіб **повного еквіваленту**. Це еквіваленти, які мають однаковий лексичний склад, значення, стилістичну направленість, образність, а також граматичну структуру з англійськими одиницями. Їх існує порівняно небагато. У нашій виборці таких є 4% (4 приклади). Наведемо деякі приклади:

oaks may fall when reeds stand the storm- дуб от бури валится, а тростник стоит как и стоял

grow like a weed- расти, как сорняк

ill weeds grow apace- худая трава быстро растет

Таким чином, провівши аналіз способів перекладу фразеологічних одиниць, ми можемо проілюструвати за допомогою таблиці частотність їх використання:

Назва способу	Кількість ФО	%
Частковий еквівалент	48	44,3
Описовий	24	22,2
Калькування	20	18,5

Лексемний спосіб	12	11
Повний еквівалент	4	4
Всього	108	100%

Ми не розглядали варіант **обертонального перекладу**, тому що не маємо певного контексту для розгляду того чи іншого перекладу. Також, в нашій вибірці не було прикладів **антонімічного перекладу**.

Проаналізувавши погляди різних вчених на поняття «фразеологізм», ми дійшли висновку, що незважаючи на значну кількість досліджень в області фразеології, загальноприйнятого визначення і класифікації фразеологізму не існує.

Однією з основних особливостей фразеологічних одиниць, яка відрізняє їх від вільних словосполучень, є ідіоматичність. Саме через цю характеристику загальне значення фразеологізму не дорівнює сумарному значенню його компонентів, часто це значення не має нічого спільного із значеннями слів, які входять до нього. У фразеологізмах часто міститься метафоричний елемент, тому їх не можна перекладати дослівно, оскільки у багатьох випадках вони мають явно виражене національне забарвлення. Це все та ряд інших факторів призводить до того, що фразеологічні одиниці часто не мають абсолютних відповідників в іншій мові. А складність перекладу полягає у тому, що перекладач повинен уміти підшукати відповідний російський варіант.

Перед початком аналізу 108 фразеологізмів, що входять до складу нашої виборки, ми дослідили на які типи поділяють науковці всі фразеологічні одиниці. Спираючись на класифікацію В.Виноградова, ми дійшли висновку, що найчастіше зустрічаються фразеологічні єдності і їх частка складає 50% (54 приклади) від нашої вибірки. Найменше знайшли ми фразеологічних сполук, а саме 18% (20 прикладів) від усієї вибірки. Це зумовлено тим, що є сталі вирази, що не допускають змін компонентів всередині і саме тому зберігають свою образність та емоційну забарвленість, а ті, що почали змінюватись, майже зовсім втратили метафоричне значення і стали близькі до простих висловів.

Також, ми дослідили способи перекладу фразеологізмів, що запропонував О.В.Кунін. Ми з'ясували, що у нашій вибірці, найчастіше фразеологічні одиниці перекладаються частковими еквівалентами. Частка таких склала 44,3% (48 прикладів). Це зумовлено тим, що дуже важко передати зміст фразеологізму використовуючи той самий образ через різні культурні коннотації.

Ми проілюстрували твердження, що повних еквівалентів існує дуже мало. Їх частка у нашій вибірці склала лише 4% (4 приклади). Повні еквіваленти мають не тільки одне і те ж значення в обох мовах, а ще й однакову лексичну й граматичну структуру. Значення і переклад таких еквівалентів не залежить від контексту.

Таким чином, ми визначили, що перекладач зустрічається з деякими труднощами при перекладі фразеологізмів: розуміння того, що він має справу

саме з фразеологічним зворотом, адже існують словосполучення, які в одному контексті можуть виступати вільними словосполученнями, а в іншому – фразеологічними зворотами, тому перекладач може пропустити той факт, що перекласти потрібно саме фразеологічний зворот. На завершення варто відзначити, що знання цих особливостей і володіння методами їх перекладу на російську мову, без сумніву, підвищує ефективність роботи з художніми текстами і дасть змогу поглибити знання студентів про культуру та традиції народу, мова якого вивчається, удосконалювати вивчення мови в оригіналі, формувати розуміння та вміння відчувати логіку мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амосова Н. М. Основы английской фразеологии / Н. М. Амосова. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1983. – 304 с.
2. Арнольд, И. В. Стилистика современного английского языка. Л., 1973. 304 с.
3. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М., 1977. – 254 с.
4. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / Виктор Владимирович Виноградов // Лексикология и лексикография : избранные труды. – М. : “Наука”, 1977. – 312 с.
5. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / Илья Романович Гальперин. – М. : Изд-во литературы на иностранных языках, 1958. – 457 с.
6. Голикова Ж.А. Перевод с английского на русский. – Минск.: 2008. – 287 с.
7. Кунин, А.В. Курс фразеологии современного английского языка. М.: Высшая школа, 1996. – 381 с.
8. Кунин, А.В. О переводе английских фразеологизмов в англо-русском фразеологическом словаре // Тетради переводчика. – 1964. – №2. – С.52
9. Мокиенко В. М. Славянская фразеология / В. М. Мокиенко. – М. : Высшая школа, 1989. – 98 с.
10. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка. – М.: Московский Государственный Университет, 1998. - 260 с.
11. Худенцова О. В. Особенности фразеологических единиц с флористическим компонентом : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Худенцова Ольга Васильевна. – М., 2008. – 216 с.
12. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь/English-Russian Phraseological Dictionary, Лит. ред. М. Д. Литвинова. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Русский язык, 1984. — 944 с.
13. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org>

ПЕРЕДАЧА УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Пропонована стаття присвячена дослідженню особливостей перекладу українських фразеологізмів англійською мовою у художньому тексті. Матеріалом дослідження слугував роман Володимира Яворівського «Марія з долиною у кінці століття». Оповідь у романі ведеться від імені автора, але переважає діалогічне мовлення персонажів, яке насичене сталими зворотами, прислів'ями, переклад яких і став предметом нашого дослідження. Переклад роману був виконаний групою перекладачів на чолі з Максимом Тирнавським у 1988 році і опублікований у пресі. Загальна кількість прикладів нашої вибірки становить 237 фразеологічних одиниць, відібраних методом суцільної вибірки з роману. Серед фразеологічних одиниць представлені фразеологічні єдності, зрощення та фразеологічні сполучення.

Фразеологічна одиниця розуміється багатьма вченими як словосполучення, в якому семантична монолітність переважає структурну роздільність її складових елементів, як наслідок фразеологічна одиниця функціонує у складі речення або більшого структурного утворення як еквівалент одного слова.

В основу теоретичної частини роботи покладено праці таких вчених, як В.В. Виноградов, В.С. Виноградов, І.В. Арнольд, М.А. Жовтобрюх, П.М. Кулик, А.В. Федорів, В.Н. Комісаров, Ж.А. Голікова, А.В. Кунін, Т.А. Казакова, В.І. Карабан, І.В. Корунець, С.П. Романова, А.Л. Коралова, Ю.В. Піввуєва, С.В. Двойніна тощо, які торкаються питань визначення фразеологізмів, їх основних характеристик, типів та способів перекладу. Для визначення правильності та доцільності застосування того чи іншого способу перекладу українського фразеологізму англійською мовою ми зверталися до довідкових видань, таких, як словники К.Т. Баранцева, А.В. Куніна, Ю.Д. Апресяна.

У процесі роботи ми прийшли до наступних висновків.

При передачі українських фразеологізмів англійською мовою перекладачі найчастіше зверталися до використання аналогу – 102 приклади (43.0%) від загальної кількості прикладів. Таке перекладацьке рішення є досить вдалим і доцільним, оскільки аналогова фразеологічна одиниця у мові перекладу відтворює значення, образність, сталість вихідного фразеологізму, відрізняючись лише лексико-граматичним наповненням (порівняйте, наприклад, «бути як штик» - *on the dot*; «бути на носі» - *round the corner*; «голови летять» - *there's hell to be paid for* тощо). Підбір аналогової фразеологічної одиниці є досить непростим завданням, оскільки вимагає від перекладача ґрунтовних знань фразеології двох мов, копіткої роботи з довідковими, фразеологічними та перекладними словниками. Наприклад:

Не суши собі голови, Архипе, моїми статками (34).

Don't eat your heart out over my money. I'm not asking you for a loan (42).

У вищенаведеному прикладі українському фразеологізму «не суши собі голову», який позначає не заздрити комусь, пропонується англійський аналог *not to eat one's heart out*, який має подібне значення. Як бачимо, у перекладі зберігається саме стає словосполучення слів, його значення та образність, що є зрозумілими читачу тексту перекладу. Відрізняється лише лексичне наповнення фразеологізму у перекладі, де ми маємо незбіг «суши голову» - *eat heart out*. У словнику К.Т. Баранцева англійський фразеологізм також зафіксований, але там пропонується лише одне зі значень цього фразеологізму, власне «мучитися, журитися, страждати», в той час як друге «заздрити», не є зафіксованим.

Наступним за частотністю способом перекладу є описовий переклад, який становить 64 приклади (27.0%) від загальної кількості прикладів нашої вибірки. Використання описового перекладу не є бажаним перекладацьким рішенням, особливо, якщо мова йде про художній текст, оскільки втрачається перш за все образність вихідного фразеологізму (порівняйте, наприклад, «доля її шербата» - *hers isn't a simple fate*; «бідному женитися і ніч мала» - *an unlucky man has no luck even on his wedding night*). В той же час описовий переклад має свої особливості у перекладі аналізованого роману, оскільки перекладачі, описуючи певну фразеологічну одиницю, намагаються компенсувати її, передаючи нефразеологічне українське сполучення фразеологізмом в англійській мові. Тобто відбувається компенсація втрати образності вихідного тексту в іншій частині перекладу, що є доцільним і правильним перекладацьким рішенням у процесі передачі художнього тексту. Наприклад:

Як треба – дістану, звертайся, – значущо стрельнула оком Людмила і зняла з голови чорну муарову стрічку, спалене хімією волосся її розсипалося, і вона навіть споганіла (39).

If you're hard put to it just turn to me. And Liudmyla gave him a meaningful wink with one eye, removing her black silk band. Her hair, scorched by chemistry, came tumbling down, and she at once lost her good looks (44).

У вищенаведеному реченні для передачі українського фразеологізму «стрельнути оком», який позначає «підморгнути значуще комусь», перекладач застосовує описовий переклад – *give a meaningful wink with one eye*. Цікавим є той факт, що до складу цього опису входить фразеологічне сполучення *to give a wink*, яке є сталим та зафіксованим у словниках. Тобто перекладач не відмовляється від застосування раціонального перекладацького рішення – аналогу, але супроводжує його ще додатковими лексичними одиницями для того, щоб якомога повніше відтворити значення вихідного фразеологізму та зберегти всі його конотації у перекладі.

Наступним за частотністю способом передачі українських фразеологізмів в англійському перекладі є калькування. Дослівний переклад становить 37 прикладів (15.6%) від загальної кількості прикладів нашої вибірки. Застосування калькування спостерігається у випадках передачі компаративних фразеологізмів та прислів'їв і є можливим лише у тих випадках, коли значення вихідного фразеологізму вмотивовано значенням його складових компонентів (порівняйте, наприклад, «затремтіли коліна» -

knees began to tremble; «земля пішла обертом» - *she felt the ground giving way under her*). Наприклад:

... *умій прощати, умій змінити гнів на ласку, жінко!* (62).

... *learn to forgive, learn how to change anger into tenderness, it's a woman's weapon—to forgive* (69).

У даному реченні український фразеологізм «змінити гнів на ласку» передається за допомогою калькування в англійському перекладі. Дослівний переклад є можливим, оскільки значення сталого словосполучення є номотивованим значенням його лексичних компонентів. Але такий переклад вважається нами дослівним, оскільки перекладні та фразеологічні словники не фіксують даного виразу як сталого в англійській мові.

Наступним за частотністю є еквівалентний переклад, який становить 21 приклад (8.8%) від загальної кількості прикладів нашої вибірки. Еквівалентний переклад є ідеальним перекладацьким рішенням, оскільки при його застосуванні у перекладі зберігаються всі характеристики вихідного фразеологізму: сталість, значення, образність, лексико-граматичне вираження. Наприклад:

Вже й змирилася з долею, запрягла себе в тяжку роботу й мовчечки, як худобина, тягла її, щоб упасти і заснути на кілька годин і починати знову (46).

I'd reconciled myself to my fate, I took on a job, it was hard work, and I plodded on and on, dumbly, like a beast of burden, I'd drop down for a few hours, in dead sleep, and go back again (54).

У вищеведеному прикладі представлено декілька фразеологізмів українською мовою, перший з яких передається в англійському перекладі за допомогою використання еквівалентного перекладу: «змиритися з долею» - *to reconcile to fate*. Як ми бачимо у перекладі зберігається сталість словосполучення (яно є зафіксованим у фразеологічних словниках англійської мови), зберігається значення вихідного фразеологізму, його образність та лексико-граматичне вираження. Якщо звернутися до англо-українського фразеологічного словника К.Т. Баранцева [35], то він також пропонує еквівалентний переклад даного англійського фразеологізму саме таким українським, як «примиритися з долею». Стосовно ж другої фразеологічної одиниці, вжитої у даному реченні – «запрягти в роботу», то ми вважаємо, що вона передається за допомогою описового перекладу, який включає використання фразового дієслова *take on*, яке позначає «розпочинати певну роботу» та пояснення *it was hard work*.

На жаль як і у будь-якому іншому перекладі перекладачам не вдалося уникнути втрат при перекладі. Ми зафіксували 13 випадків (5.6%), коли українські фразеологізми не були відтворені у тексті перекладу. Так, залишилися без перекладу такі українські сталі словосполучення, як «з дурної голови», «комар носа не підточить», «дочка на віддані», «з нього ікони писати», «гостра коса швидше щербиться», «мішок полови» тощо. Наприклад:

Хай сплять - менше мороки, бо як прокинуться чи й встежиш за всіма? (147).

Let them sleep, she thought. When they wake up I'll have the devil of a time looking after them all (153).

Якщо порівнювати застосування фразеологічних способів перекладу (еквівалента і аналог), їх загальна кількість становить 123 приклади (51.8%), з нефразеологічним перекладом (калькування і описовий переклад), їх загальна кількість становить 101 приклад (42.6%), то ми бачимо, що переважають у незначній мірі фразеологічні способи. Така велика кількість застосування калькування й описового перекладу не позначається сильно на образності перекладного тексту, оскільки досить часто перекладачі компенсують втрату фразеологізму у перекладі, вводячи англійський фразеологізм для передачі українського нефразеологічного вислову.

У подальшому планується продовжити дослідження особливостей перекладу фразеологічних одиниць з української мови на англійську, залучивши інші переклади української прози. Також можливим є проведення порівняльного аналізу способів передачі фразеологічних одиниць у художньому тексті та публіцистичному або ж у художньому тексті та у довідковому виданні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В.С. Перевод: Общие и лексические вопросы.- М.: КДУ, 2004.- 240 с.
2. Карабан В.І. Переклад з української мови на англійську: Навчальний посібник. – Вінниця: Нова Книга, 2003.- 608 с.
3. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2003.- 448 с.
4. Пиввуєва Ю.В., Двойнина Е.В. Пособие по теории перевода (на английском материале).- М.: Филоматис, 2004.- 304 с.
5. Яворівський В. Марія з полином у кінці століття. – К.: Довкілля, 1987. – 176 с.
6. Iavorivskiy V. Maria and Wormwood at the End of the Century / Translated by Tamara Zalite, Ivan Chulaki and Maxim Tarnawsky // Soviet Literature. – 1988. – P. 3-173.
7. Англо-український фразеологічний словник / За ред. К.Т. Баранцева. – К.: Знання, 2005. – 1056 с.

ВЛАСНІ НАЗВИ В ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНІВ Т. ПРАТЧЕТТА РОСІЙСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ

Дана робота присвячена дослідженню особливостей ономастичного простору і перекладу онімів англомовних творів жанру фентезі. Матеріалом для даного дослідження стали книги циклу гумористичного фентезі «Дискосвіт» британського письменника Террі Пратчетта [11; 12] та їх переклади на російську [13; 14] та українську мови [15; 16].

Актуальність обраної теми, насамперед, обумовлена необхідністю подальшого опрацювання одного з найважливіших аспектів – проблеми перекладу власних назв у творах жанру фентезі.

Метою даного дослідження є встановлення особливостей перекладу власних назв, що відображають поняття та явища, досліджуваного твору, як результат нових відкриттів, досягнень та розвитку нашої цивілізації.

«Власна назва (онім) – слово, словосполучення чи речення, яке служить для виділення іменованого ним об'єкту з ряду подібних, індивідуалізуючи і ідентифікуючи даний об'єкт» [17].

ВН має свою особливість, що витікає безпосередньо з її трактування. За визначенням, яке дає Д. І. Єрмолович: «Власні назви слугують для особливого, індивідуального позначення предмета безвідносно до описуваної ситуації і без обов'язкових уточнюючих визначень. Власні імена виконують функцію індивідуалізуючої номінації» [4, 9].

Все різноманіття ВН піддається класифікації. Цим питанням займаються багато вчених, серед них Д. І. Єрмолович [4], О. В. Суперанська [8], М. М. Торчинський [9].

Розглянувши різні класифікації ВН, ми приходимо до висновку про те, що скласти єдину класифікацію для всіх стилів і жанрів літератури неможливо. Однак теоретична можливість створення єдиної класифікації з метою використання її при перекладі окремого жанру художньої літератури існує. І тому ми спробували відтворити це на практиці, склавши зведену класифікацію ВН, для використання при аналізі книг циклу «Дискосвіт» Террі Пратчетта.

Наш розподіл виглядає наступним чином:

1. Іменування об'єктів живої природи:
 - а) персоналії: антропоніми, змішаного типу, прізвиськові;
 - б) зооніми;
 - в) мифоніми и теоніми;
 - г) етроніми
 - д) фітоніми
2. Іменування об'єктів неживої природи:
 - а) топоніми;
 - б) хрематоніми;
 - в) ідеї та концепції

- г) сортові та фірмові назви;
- д) астроніми
- е) назви транспортних засобів
- ж) назви природних явищ
- 3. Іменування комплексних об'єктів:
 - а) назви компаній, організацій, рухів, творчих колективів;
 - б) назви творів літератури і мистецтва, документів;
 - в) хрононіми.

Ми вирішили скористатися схемою О. В. Суперанської [8], оскільки нам здалося правильним розбити всі види імен на три окремі категорії, після чого розбивати вже їх на підкатегорії. Таке рішення обумовлене кращою систематизацією та оптимізацією. Ми виключили ті підкатегорії, які визнали зайвими, і навпаки, включили кілька категорій, які здалися нам більш відповідними за своїм визначенням. Також, ми вирішили об'єднати хрононіми, назви свят та назви заходів, кампаній в єдину підкатегорію, оскільки будь-яка історична подія або свято завжди так чи інакше пов'язані з певною датою чи відрізком часу, і якщо навіть сама назва заходу не відображає цю дату, ми все одно пов'язуємо їх один з одним. Так само і з документонімами – ми вважаємо, що умовно назви документів, актів і законів можна віднести до назв літературних творів, хоча і не художніх. Особливо це стосується наукових трактатів і монографій, які є, з одного боку, суто науковими творами, але, з іншого боку, вони мають риси художньої літератури. Фалероніми (назви нагород) нами було включено до підкатегорії ідей та концепцій. До групи топонімів ми віднесли не тільки географічні об'єкти (гідроніми та терроніми), а ще й архітектуроніми (назви споруд) та ойкодомоніми (назви приміщень).

Беручи до уваги все вищесказане, хотілося б відзначити, що наша зведена класифікація не претендує на абсолютну точність. Однак ми вважаємо її найкращим рішенням для проведення нашої дослідницької роботи, і в подальшому будемо користуватися нею.

Проблема перекладу ВН є одним з найважливіших аспектів теорії та практики перекладу. В основу нашої роботи та обраної зведеної класифікації способів перекладу ВН покладено праці таких вчених, як Л. С. Бархударов [1], В. С. Виноградов [2], В. С. Влахов та С. П. Флорін [3], Т. А. Казакова [6], О. В. Калашніков [7] та інші.

Одна з найважливіших особливостей ВН полягає в тому, що, оскільки вони закріплюються за предметом в індивідуальному порядку, то повинні в принципі служити для позначення цього предмета не тільки в якомусь одному мовному середовищі, а й у інших мовних і культурних середовищах. Іншими словами, ВН не повинна (в принципі) замінюватися на якусь інше позначення, коли про його носія говорять або пишуть на іншій мові.

Проаналізувавши праці вищезгаданих вчених, для нашого аналізу перекладів ВН у книгах циклу «Дискосвіт» Т. Пратчетта на російську та українську мови ми будемо виділяти наступні способи передачі ВН:

1. Транскрипція / транслітерація / практична транскрипція;

2. Семантичний переклад.
3. Змішаний переклад;
4. Описовий переклад.

Відзначимо, що більшість ВН Дискосвіту є характеристичними. Щоб перекласти такі ВН, необхідно не тільки зрозуміти, який підтекст вклав автор у той чи інший онім, а й розпізнати всі закладені в ньому варіанти прочитання, авторську концепцію, його систему поглядів і естетичних цінностей. У нашій роботі до семантичного перекладу ми будемо відносити й калькування, оскільки даний спосіб спрямований на розкриття семантики слова та його внутрішньої форми.

Слід зазначити, що часто для найбільш точної передачі оніму перекладачі поєднують кілька прийомів перекладу, не обмежуючись лише одним, наприклад, транскрипцію з транслітерацією або транскрипцію з калькуванням і т.д.

Якість перекладу характеристичних імен залежить від навичок перекладача і його здатності підібрати таке слово і форму, які б найбільш повно відображали зміст, вкладений автором в ту чи іншу ВН. Адже правильно підібране ім'я не лише показує зв'язок форми і значення, але й підсилює емоційне враження [5, 6].

У даній роботі ми досліджуємо особливості ономастичного простору і переклад онімів англословних творів жанру фентезі на прикладі творів Т. Пратчетта з самого популярного циклу гумористичної фентезі «Дискосвіт» («Discworld»), який давно вже заробив культовий статус. Однак перш ніж перейти до практичного аналізу, ми вважаємо за необхідне зазначити деякі особливості «Дискосвіту».

Сюжети творів Т. Пратчетт присвячує різним темам, і вони майже не пов'язані між собою. Кожна книга є самостійним твором, їх об'єднує лише місце дії – Дискосвіт. Дискосвіт населяє безліч казкових істот: серед найчужбійших людей тут можна зустріти чарівників, відьом, кішок, тролів, гномів, ельфів, перевертнів і інших. Цей світ пронизаний магією, що представляє свої власні закони природи. Ірреальний простір був дуже ретельно розроблений автором. Відзначимо, що, створюючи вигаданий світ, багату в чому Т. Пратчетт спирався на реально існуючі речі, маскуючи їх під інші.

Оніми творів циклу «Дискосвіт», виконуючи стилістичну і креативну функції, створюють такий ономастичний фон, який формує у читача враження достовірності, реальності художнього простору і часу зображуваного авторського світу, дозволяючи читачеві повірити в реальність подій і персонажів.

У письменника на перший план виходить необхідність побудови особливих штучних ономастичних форм, відмінних від звичних нам форм номінації. В даному випадку номінативна функція перестає бути головною, її витісняє стилістична та креативна функції створення ірреального світу.

Методом суцільної вибірки було відібрано 622 ВН. Ми розподілили всі виявлені ВН у романі згідно до обраної класифікації.

Найбільш частотною групою виявилися імена об'єктів живої природи – 52,4% (326 онімів). Група іменувань об'єктів неживої природи складає 31,4% (195 онімів) та група іменувань комплексних об'єктів – 16,2% (101 онім).

Слід зазначити, що найбільш частотним способом передачі ВН в обох перекладах став **семантичний переклад** (російський переклад – 50,8% (316 прикладів); український переклад – 50,3% (313 прикладів)).

При передачі ВН цим способом пріоритет віддається внутрішній формі слова, його семантиці. Таких назв в тексті твору набагато більше, ніж тих, які були передані ономастично. Використання так званих «промовистих» імен допомагає створювати художні образи персонажів і географічних місць.

Семантична передача антропонімів акцентує увагу читача на ролі занять героя (*the Judge* – *Судья* – *Суддя*), на певних рисах його характеру (*Cut Me Own Throat Dibbler* – *Себя-Режу-Без-Ножа Достабль* – *Нудль Від-Душі-Відриваю* – вуличний торговець, який завжди клянеться, що ціна його товару знижена настільки, що він «самого себе без ножа режет») або зовнішності (*Constable Carrot* – *Констебль Моркоу* – *Констебль Морква*). Ім'я цього героя пов'язане як з його фігурою (дуже широкі плечі, тонка талія при високому зрості), так і з вогненно-рудим кольором волосся. Однак український варіант *Морква* здається менш вдалим, оскільки надає образу могутнього, нехай і наївного стража відтінок комічного. Більш повним можна назвати російський варіант перекладу *Моркоу*, оскільки вживання такого імені незмінно викликає асоціації зі знаменитим сищиком з «Чиполліно».

Збереження специфічної внутрішньої форми топонімів важливо для передачі властивої для описуваного місця атмосфери (наприклад, *Nonesuch Street* – *Ничегоподобная улица* – *Нетацька вулиця*; *The Shades* – *Тени* – *Затінки*; *Misbegot Bridge* – *Мост Призрения* – *Босацький Міст*). Так як аналізований твір належить до жанра гумористичного фентезі, використання ВН часто допомагає досягти цього комічного ефекту. Яскравим прикладом є персонаж на ім'я *Nobby Nobbs*. Іменник *nob* має наступне значення: *a rich person with a high social position* [19] (високопоставлена особа, шишка). Прикметник *nobby* перекладається як *изящный, модный, шикарный, кричащий* [18, 472]. Таке значення зовсім не відповідає опису цього персонажа. Згідно романам Т. Пратчетта він є маленьким та кривуватим чоловічком. Як і російський, так і український переклади можна вважати досить вдалими: *Шнобби Шноббс* та *Гноббі Гноббс* відповідно. Дані імена асоціюються з дрібним злодюжкою, маленьким потворним чоловічком сумнівної чесності, яким і є даний персонаж. Російський переклад також відображає і його звичку шморгати носом.

Наступним за частотою способом передачі ВН є різні варіанти **транскрипційних і транслітераційних відповідностей** (російський переклад – 25,1% (156 прикладів); український переклад – 25,2% (157 прикладів)).

Більшість реально існуючих в англійській мові або створених за моделями реально існуючих ВН передаються російською та українською

саме цим способом: *Charlie* – Чарлі – Чарлі; *Intaglio Ernesto* – Инталио Эрнесто – Инталио Эрнесто.

Розглянемо ще декілька прикладів:

Rincewind – Ринсвінд – Ринсвінд – дуже лякливий і найгірший чарівник Дискосвіту. Перекладається це ім'я транскрипцією, тобто пофонемною передачею. Даний спосіб цілком прийнятний, оскільки ім'я не несе особливого смислового навантаження і не має особливої історії походження.

Bel-Shamharoth – Бел-Шамгарот – Бель-Шамгарот – чорна істота, що складається з суцільних шупалець, жувалець, присосок і одного гігантського ока. Він є пародією на богів з книги «Некрономікон», автором якої є Говард Лавкрафт. Імена істот зі світу Лавкрафта мають вкрай специфічне звучання – наприклад, Шаб-Ніггурат і Йог-Сотот. Очевидно, що Т. Пратчетт, даючи ім'я похмурому божеству, намагався зберегти цю паралель, зробити її явною. Використання такого перекладу є найбільш оптимальним, оскільки специфіка звучання імен Лавкрафта (і пародій на них) зберігається.

Таким чином, як показало дослідження, до транскрипції і транслітерації перекладачі вдаються для передачі семантично порожніх ВН, при цьому дані оніми часто зазнають морфограматичних модифікацій з метою максимально наблизити ономастикон творів циклу до читача (*Nugga Velski* – Нугга Вельський – Нугга Вельский – додавання закінчення *-ий* пояснюється бажанням адаптувати онім і наблизити персонажа до читача). Даний спосіб використовується з метою вписати онім в морфологічну систему мови перекладу. Дані способи передачі ВН зберігають їх графічну форму і звукову оболонку.

Також при аналізі перекладів нами були знайдені приклади **змішаного перекладу** (російський переклад – 24,0% (149 прикладів); український переклад – 23,8% (148 прикладів)).

Перекладачі часто поєднували кілька перекладацьких трансформацій для передачі персоналій змішаного типу. Також бувають випадки, коли топоніми або якась їх частина перекладаються дослівного. А іноді можливо і поєднання транскрипції/транслітерації та семантичного перекладу: *the River Ankh* – река Анк – річка Анк; *Dagon Street* – Дагонская улица – вулиця Дагона.

Розглянемо ще декілька прикладів:

Blind Io – Слепой Ио – Сліпий Ио – один з головних богів Диска. Даний теонім представлений у вигляді прізвища змішаного типу. Таким чином, переклад промовистої складової за допомогою калькування стає найбільш доречним, а переклад особистого імені за допомогою транслітерації передає лише форму, як то і було задумано оригіналом.

Coffin Henry – Генри-Гроб – Домовина Генрі – жебрак, що не належить навіть до Гільдії Жебраків, який має значну кількість шкірних захворювань і заробляє на життя жебрацтвом і шантажем. Чим мотивоване його прізвисько, письменник не уточнює, тому застосування калькування в комбінації з транслітерацією є лише одним з можливих способів перекладу даного антропоніма.

Найменш частотним виявився описовий спосіб перекладу. Російський переклад – 0,2% (1 приклад):

'I mean, there's that witch over Skund way,' she said. 'Sister Whosis, wosname, her son went off to be a sailor – you know [...] (12). – Нендалеку от Скундського леса живет одна ведьма, – сказала матушка. – Зовут ее... как ее, холеру, зовут-то? У нее еще сын из дома сбежал, в матросы подался (14).

Український переклад – 0,6% (4 приклади):

'Oh? You've signed the pledge?' said Sacharissa. 'At the Meeting Rooms in Abattoirs Lane,' said Otto triumphantly, [...] (11). — То ви дали обітницю? — сказала Сахариса. — Під час наших зборів на Бійницькій вулиці, — триумфально сказав Отто (15).

And I'm sure I don't have to remind you what happened when the late Mr Hong chose to open his Three Jolly Luck Take-Away Fish Bar in Dagon Street during the lunar eclipse [...] (11). – І, певен, зовсім зайве нагадувати про те, як покійний пан Хонг спробував відкрити рибний ресторан на вулиці Дагона саме в ніч затемнення місяця (15).

Як засвідчив аналіз, при перекладі на російську перекладачі не вдавалися до серйозних перетворень оригіналу з метою наближення перекладного тексту до російської культури. Український же переклад намагається передати колорит англійського тексту. Його відмінністю є те, що оригінальний текст, наближаючись до розуміння сучасного україномовного читача, зробив спробу викликати у його свідомості асоціації, відповідні тим, що виникають у свідомості читача англійського. Україномовному читачеві кличка *Wuffles* нічого не говорить, тому мало сенс замінити його на типове для пса прізвище *Гав*. Тим самим мотивувалися перекладачі, коли мали справу з міфонімами *Water sprite* та *Sandman*, які були передані як *Домовичок* та *Чугайстр* відповідно. Адже ці персонажі є характерними саме для українського фольклору на відміну від Водяного духа та Піщаної людини, відомих на Заході.

В аналізованих творах при передачі ВН з англійської мови на російську та українську превалює семантичний принцип, що є важливим для створення художніх образів. При передачі ВН українські та російські перекладачі віддають пріоритет внутрішній формі слова, його семантиці. Таких назв в тексті твору набагато більше, ніж тих, які були передані ономастично.

Таким чином, прийнявши до уваги унікальність ономастичного простору творів циклу «Дискосвіт», ми можемо відзначити, що при перекладі творів Т. Пратчетта перекладачеві потрібно з особливою увагою поставитися до передачі такого лексичного пласта, як ВН. Неправильний вибір способу перекладу оніму може привести до неповного розкриття його семантики і до втрати його мотивації, що б негативно вплинуло на сприйняття читачем усього твору.

Все сказане дає змогу зробити висновок, що при перекладі ВН у художній прозі не представляється можливим дати якість універсальне правило, «про стандартність рішень при цьому говорити теж не доводиться, –

особливо стосовно складних випадків, а до їх числа належить завжди переклад художньої літератури» [10].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархударов Л. С Язык и перевод // Электронный ресурс. Режим доступа: http://samlib.ru/w/wagapow_a_s/barhud-trdoc.shtml
2. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
3. Влахов С. И., Флорин С. П. Непереводимое в переводе. – М.: Международные отношения, 1980. – 340 с.
4. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур / Под ред. Д. И. Ермоловича. – М.: Р. Валент, 2001. – 200 с.
5. Зайцева К. Б. Английская стилистическая ономастика: Тексты лекций. – Одесса, 1973. – 63 с.
6. Казакова Т. А. Практические основы перевода. – СПб.: Союз, 2001. – 320 с.
7. Калашников А. В. Перевод значимых имен собственных : автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.04 – германские языки. – М., 2004. – 24 с.
8. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. – 2-е изд, испр. – М.: ЛКИ, 2007. – 368 с.
9. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: Монографія. – Хмельницький: Авіст, 2008 – 550 с.
10. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). Для институтов и факультетов иностранных языков // Электронный ресурс. Режим доступа: http://samlib.ru/w/wagapow_a_s/osno_wyobshejteoriiperewoda2002.shtml
11. Pratchett T. The Truth // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://readr.su/terry-pratchett-the-truth.html>
12. Pratchett T. Wyrd Sisters // Электронный ресурс. Режим доступа: [ebooksmadefree.weebly.com › terry_pratchett_-_discworld_06_-_wyrd_sisters](http://ebooksmadefree.weebly.com/terry_pratchett_-_discworld_06_-_wyrd_sisters)
13. Пратчетт Т. Правда / Пер. с англ. Н. Берденникова // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.e-reading.club/book.php?book=85103>
14. Пратчетт Т. Вещие сестрички / Пер. с англ. А. Жикаренцева // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.e-reading.club/book.php?book=46299>
15. Пратчетт Т. Правда / Переклад з англ. О. Михельсона // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.e-reading.club/book.php?book=1030532>
16. Пратчетт Т. Віщі сестри / Переклад з англ. О. Михельсона. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. – 384 с.
17. Лингвистический Энциклопедический словарь / Под ред. В. Н. Ярцевой. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 682 с.
18. Мюллер В.К. Англо-русский словарь. – М.: Рус.яз., 1990. – 848 с.
19. Longman Dictionary of Contemporary English // Электронный ресурс. Режим доступа: <https://www.ldoceonline.com/>

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
<i>Богуславська О.І., Матузкова О.П.</i> ЦІННОСТІ ШЛЮБУ В БРИТАНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ	4
<i>Євдокименко В., Єрмоєнко С.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ.....	11
<i>Комар Д., Болдирєва А.Є.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ КІНОФІЛЬМІВ 2018 РОКУ ВИПУСКУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА РОСІЙСЬКУ МОВУ.....	17
<i>Пономаренко О., Болдирєва А.Є.</i> КОНКРЕТИЗАЦІЯ ТА ГЕНЕРАЛІЗАЦІЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ.....	24
<i>Рибальченко О. Є., Кириллова М. Д.</i> ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕЧЕННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ (на матеріалі роману Ч. М. Паланіка «Бійцівський клуб»)	31
<i>Талаласва І., Болдирєва А.Є.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ РОСЛИННИМ КОМПОНЕНТОМ НА РОСІЙСЬКУ МОВУ.....	38
<i>Татарнікова М., Яровенко Л.С.</i> ПЕРЕДАЧА УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ.....	43
<i>Шкарбалюк К., Болдирєва А.Є.</i> ВЛАСНІ НАЗВИ В ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНІВ Т. ПРАТЧЕТТА РОСІЙСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ.....	47

